

Vrienden MAGAZINE

● ISVW VRIENDEN

Hoop

ISVW
● VRIENDEN

JAARGANG 31
NUMMER 4
DECEMBER 2025

Inhoudsopgave

Vriendenmagazine nr. 4 - december 2025 'Hoop'

Van de voorzitter	3
Agenda Vrienden Activiteiten 2026.	4
Filosofie aan de keukentafel	7 - 22
Dialogo Kruithof en De Vos	9
Interview Jan Diekema	10 - 11
De gespreksleider doet mee.	12
Rosemarijn kijkt	15
Donaties & legaten	17
Interview Els Bijsterbosch	18 - 19
Filosofische cafés september, oktober en november	23 - 25
ISVW Vrienden Leesclub.	26
Column De vergeefse of stille hoop	28
Subsidies Vrienden 2025.	30
De beleving van filosofie	31
Colofon	32

Hoop

Door Frans van der Lem

'Mensen houden altijd hoop, al zit het soms diep verstopt', zo luidt een krantenkop daags voorafgaand aan beloofde vrijlating van ontvoerde Hamasgijzelaars.

'Hoop' als thema voor deze editie van het Vriendenmagazine sluit aan bij de tijd van het jaar. De dagen worden weer langer. Behalve als op korte termijn de wereld zou vergaan, is het weerkeren van het licht een zekerheid.

Het woordenboek is minder stellig: het definieert hoop als een 'wenselijke verwachting dat iets goeds – momenteel nog onzeker – in de toekomst werkelijkheid zou kunnen worden'. Volgens Wikipedia kan hoop passief zijn, zoals een verwachtingsvolle wens. Maar ook actief: door zich persoonlijk in te spannen, verhoogt men de kans op een gewenste uitkomst. Zo kan hoop mensen motiveren om doelen te stellen en na te streven. Psychotherapeuten betitelen het creëren van hoop zelfs als 'cruciale therapeutische factor.'

Binnen de christelijke traditie maakt 'hoop' deel uit van de zeven deugden, bestaande uit de vier kardinale deugden – wijsheid, rechtvaardigheid, gematigdheid en standvastigheid – en de later toegevoegde drie goddelijke of christelijke

deugden – geloof, hoop en naastenliefde. Het lijstje van vier kardinale deugden vinden we al bij Plato. Ze worden vooral uitgewerkt door Aristoteles. Vooral dankzij Thomas van Aquino worden de vier kardinale deugden samengevoegd met de drie goddelijke deugden tot de zeven deugden, en zo opgenomen in de christelijke filosofie en moraal.

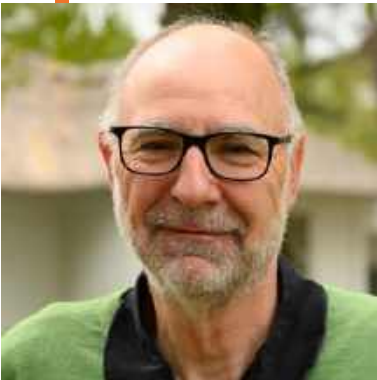
"We moeten zonder hoop leren leven", zou een bekende uitspraak zijn van de Franse filosoof Jean-Paul Sartre. Een populaire uitspraak 'hoop is uitgestelde teleurstelling' sluit daarbij aan. Vasthouden aan hoop, vooral wanneer deze langdurig on vervuld blijft, zou uiteindelijk leiden tot grotere teleurstelling dan het direct accepteren van een negatieve uitkomst.

Hoop kan vooral een belangrijke bron zijn om veerkracht te ontwikkelen, zoals in de praktische filosofie van René Gude en Viktor Frankls *De zin van het bestaan*.

Van de voorzitter

Waar nieuwe bomen wortelschieten

Door Fred Ahsmann

Tja, zo zijn we aangekomen bij de laatste editie van 2025 en bij het laatste nummer dat Rity van der Avoort als eindredacteur onder haar hoede heeft genomen. In 2020 nam zij het stokje over van Paul Troost, die sinds 2017 de aanzet gaf voor de transformatie van een nieuwsbrief naar een mooi magazine. Maar het is dankzij Rity dat het Vriendenmagazine nu samengesteld wordt door een enthousiaste redactie en dat het Vriendenmagazine is uitgegroeid tot een breed toegankelijk publieksfilosofisch blad, dat bovendien veel waardering geniet van onze lezers.

Tijdens de laatste redactievergadering hebben de redactieleden en het bestuur Rity uitvoerig bedankt. Als afscheidscadeau mocht zij een nieuwe beuk planten op het ISVW-landgoed, die de naam **'Rity's boom'** kreeg – een waardig symbool voor haar inzet en betrokkenheid. Rity wordt opgevolgd door een even bijzonder iemand: Samira van de Meulengraaf. Samira is een jonge, enthousiaste filosoof die via haar stage bij het cursusinstituut van de ISVW bij de Vrienden betrokken raakte. Ik heb er alle vertrouwen in dat zij, gesteund door het bestuur en de redactie, het Vriendenmagazine met verve verder zal ontwikkelen. **Succes, Samira!**

De afgelopen maanden stonden in het teken van drie bijzondere filosofische cafés, die alle drie uitstekend werden bezocht. In september traptten we de crowdfundingactie af. Marli Huijjer, David van Reybrouck, Stine Jensen en Jonasz Dekkers presenteerden hun plannen voor bijzondere projecten die zij willen uitvoeren ter gelegenheid van het 25-jarig lustrum van de Stichting Maand van de Filosofie. In oktober was het café drukbezocht met Patrick Chatelion Counet, die ons meenam in de absurditeit van het denken over het universum. En in november genoten we van een inspirerend gesprek met Renate Schepen en Felicia Dekkers over de School van de Stille Stemmen en de filosofie van Maria Zambrano. Het is fantastisch om te zien hoeveel belangstelling er is voor onze cafés en hoezeer ze mensen weten te inspireren.

We ontvingen de afgelopen tijd veel donaties van onze leden voor de projecten van de Maand van de Filosofie, uitgevoerd door David van Reybrouck, Stine Jensen en Jonasz Dekkers, met steun van *Filosofie Magazine*. Voor ons was dit een spannend avontuur. Zou het lukken om ook voor externe projecten voldoende draagvlak te vinden? De Vrienden hebben een lange traditie van vrijgevigheid, waarmee de ISVW in moeilijke tijden ruimhartig werd gesteund. Maar zou diezelfde bereidheid er ook zijn voor andere organisaties? De lat lag hoog. Inmiddels hebben we 56 donaties ontvangen, een prachtige bevestiging dat onze leden graag breder bijdragen dan alleen aan de ISVW. Toch is het volledige streefbedrag nog niet bereikt. Daarom heeft het bestuur besloten om vanuit ons subsidieprogramma een extra bijdrage te doen. Nog steeds niet genoeg om de doelbedragen volledig te halen, maar wél voldoende om de projecten doorgang te laten vinden. We hopen dat we met een eindsprint nog een laatste zet kunnen geven, zodat deze bijzondere initiatieven optimaal tot hun recht komen. Mede namens de Maand van de Filosofie: heel hartelijk dank voor alle gulle bijdragen!

Inmiddels is ook een lang gekoesterde wens in vervulling gegaan: de oprichting van het Vriendenfonds. Dit solidariteitsfonds is bedoeld voor mensen met een smalle beurs, die graag willen deelnemen aan een cursus bij de ISVW maar de kosten niet kunnen dragen. Er is al een mooi bedrag binnengekomen, en we ontvangen veel positieve reacties. In dit nummer besteden we dan ook uitgebreid aandacht aan dit nieuwe initiatief.

Terugkijkend kunnen we met veel voldoening zeggen dat we opnieuw een actief en vruchtbaar jaar achter de rug hebben, waarin we prachtige dingen hebben kunnen realiseren – tot en met het planten van een nieuwe beuk op het landgoed. Dit alles was alleen mogelijk dankzij de inzet en het enthousiasme van onze vele vrijwilligers. Heel veel dank daarvoor.

Tot slot sluit ik graag aan bij het thema van dit laatste nummer: 'Hoop'. Ik hoop van harte en vertrouw er eigenlijk wel op dat het komende jaar weer veel moois zal brengen. Het wordt bovendien een bijzonder jaar: het 110-jarig lustrum én mijn laatste jaar als voorzitter. Laten we er samen iets prachtigs van maken!

Agenda Vrienden Activiteiten en Cafés 2026

Let op: het betreft een voorlopig programma!

DATA		VRIENDEN ACTIVITEITEN EN CAFÉS
Zondag 18 januari 2026	14-16 uur	Filosofisch café met Roel Meijvis over Albert Camus
Zondag 22 februari 2026	14-16 uur	Filosofisch café met Herman de Regt en Hans Dooremalen over metaforen
● Zondag 22 maart 2026	10.30–12.30 uur 14-16 uur	Filmvertoning <i>Perfect Days</i> Lunch Filosofisch café over Japanse waarden . Nabespreking film en presentatie filosofische kaartenset Tokiko, filosofisch onderbouwd door Michel Dijkstra
Dinsdag 31 maart 2026		Uiterste datum voor het indienen van subsidieaanvragen voor uitzonderlijke initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie
Week 11 t/m 19 april 2026		Week van de Kinderfilosofie met als thema 'Ken jij ons?'
Zondag 19 april 2026	14-16 uur	Filosofisch café met Daan Roovers en presentaties van haar studenten publieksfilosofie.
Dinsdag 1 mei 2026		Besluit subsidieaanvragen voorjaar 2026
Zondag 31 mei 2026	14-16 uur	Filosofisch café: nog nader in te vullen
Zondag 21 juni 2026	12.30–14 uur 14-16 uur	Algemene ledenvergadering Filosofisch café: nog nader in te vullen
Zaterdag 5 september en zondag 6 september 2026	11–1 uur 8-13.30 uur	Vrienden Lustrumweekend over Vriendschap
Zondag 18 oktober 2026	14-16 uur	Filosofisch café met Suzanne Biewinga over ouder worden als ervaring
Zaterdag 31 oktober 2026		Uiterste datum voor het indienen van subsidieaanvragen voor uitzonderlijke initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie
Zondag 22 november 2026	14-16 uur	Filosofisch café over Otto Duintjer
Dinsdag 1 december 2026		Besluit subsidieaanvragen najaar 2026

Het programma van de filosofische cafés wordt samengesteld door de cafécommissie. Deze bestaat momenteel uit: Dick Keijzer, Margreet de Zeeuw, Luc Meuwese, Eric de Graaf, Fred Ahsmann, Ellen Hofstra, Rity van der Avoort en Els Bijsterbosch. Deze commissie streeft naar variëteit en afwisseling in de onderwerpen en beoogt de relatie tussen belangstellenden in publieksfilosofie te verdiepen en te versterken. Wie graag wil meedenken over vorm en inhoud van de cafés, kan contact opnemen met een van de leden van de commissie.

- Cafés met een groene punt bevatten een presentatie van een project dat door de Vrienden is gesubsidieerd.

Afscheid *Vriendenmagazine*-eindredacteur Rity van der Avoort

Per 1 januari 2026

“Zonder vrienden zou niemand willen leven, ook al bezat hij alle andere goede dingen.”

Aristoteles (384-322 v. Chr.) in Ethica Nicomachea

Door Rity van der Avoort
Foto's Erwin van Aalst

Laat ik vooropstellen dat afscheid nemen niet mijn sterkste kant is. Noem het een zwak of gebrek, allemaal prima. Afscheid nemen gaat bij mij al mijn hele leven gepaard met een existentieel gemis van de persoon, de klus of het werk waarvan ik me los moet maken.

Toen ik met pensioen ging en afscheid nam van mijn betaalde werkzame leven, belandde ik ook in een existentiële crisis. Want wie was ik eigenlijk zonder werk? Waar praat je over met anderen als je niet werkt? Waar haal je je motivatie vandaan om in de ochtend uit bed te komen en de dag te beginnen?

Ik had een vak waarin de persoon van de beroepsbeoefenaar deel uitmaakt van haar vakmanschap. Dat is volgens Matthieu Weggeman, Rijnlands denker en organisatieadviseur en best een held van mij, bij veel kenniswerkers het geval. Ook bij mij. Mijn persoon was verbonden met het vak dat ik beoefende en vormde daarmee één geheel. Er was geen scheiding tussen die twee. Opdrachtgevers vroegen mij niet alleen vanwege mijn vakkennis, maar ook vanwege mijn persoonlijkheid. Dan is het niet zo raar dat je in een existentiële crisis belandt, nietwaar?

Afijn, na een maand of drie een beetje prutten en naar buiten kijken, kwam er toevallig een bestuursfunctie vrij bij de Vrienden van de ISVW. Een buitenkansje voor me, zeker omdat ik nog niet eerder een bestuurdersrol vervulde. Na een kennismaking werd ik aangenomen en samen met Fred Ahsmann, in zijn rol van voorzitter, gingen we eind 2019 als kersvers Vriendenbestuur aan de slag. Het werd een werkbestuur en geen regentbestuur, want werk was er genoeg te doen en mensen om het uit te voeren waren er niet. Ik ben geen vergadertijger, hoewel dat natuurlijk wél bij zo'n bestuurdersrol

hoort. Daarom zocht ik naast al dat vergaderen ook naar werkzaamheden waar ik blij van zou worden en die een concreet resultaat opleveren. Al gauw koos ik ervoor om het magazine van de Vrienden over te nemen van Paul Troost die dat tot dan toe in zijn eentje gemaakt had. Alles werd overgedragen en daar zat ik dan... geen idee waar ik moest beginnen.

pujarras, er kwam iemand voor recensies van boeken en uitleg over het thema, twee redacteurs schreven een filosofisch keukentafelgesprek met hun kinderen. Een redacteur ontwierp een pagina over filosoferen met kinderen en jongeren, er kwamen boeiende interviews, weer een ander tweetal combineerde schilderkunst en proza. Onze huisfotograaf, tevens mijn

Ik slingerde die als eindredacteur weliswaar aan, maar iedereen in ons team waardeerde elkaar om de bijdragen die geschreven, geschilderd en gefotografeerd werden.

Ik ging van start met het opzetten van een heuse magazineredactie van Vrienden die, samen met mij, hun schouders ergens onder wilden zetten. Ik zocht tijdens een filosofisch café of een andere Vriendenactiviteit mensen op bij wie ik een glimmertje in hun ogen ontdekte als ik sprak over het maken van een mooi magazine. Eenmaal in gesprek schetste ik allerlei redactiewerk, zoals lezen, schrijven, teksten redigeren, werken in een online omgeving, advertenties verzamelen, rubrieken bedenken, boeken recenseren, leuke bijdragen schrijven over de filosofische cafés, nieuwe mensen leren kennen, in een team werken, de proefversie controleren, meedenken over een mooie vormgeving, foto's selecteren en bovenal plezier hebben met elkaar. Geloof me, er zat altijd wel wat bij dat iemand leuk vond om te doen en bij te dragen.

De redactiegroep groeide dus. Er kwam een redacteur voor de column uit de Al-

man Erwin, maakte de prachtigste foto's van het thema voor op de voorpagina, en fotografeerde na afloop van een interview of tijdens een van de cafés. Vormgever Jelle de Visser, een fervent Ducatirijder net als ik, dacht mee over de indeling en zorgde met zijn vakmanschap voor een mooi en fris uiterlijk van het Vriendenmagazine.

De vriendschap in de redactie groeide met de jaren. Ik slingerde die als eindredacteur weliswaar aan, maar iedereen in ons team waardeerde elkaar om de bijdragen die geschreven, geschilderd en gefotografeerd werden. Het zelfvertrouwen groeide daarmee. Toch werd die waardering niet altijd, zeker de eerste jaren, door anderen op dezelfde manier gedeeld. Opmerkingen zoals 'Er mag wel wat meer filosofie in het blad', 'Ik zou wel een hoger niveau willen zien in je artikelen!', 'Heeft het magazine wel genoeg eigen gezicht?', 'De naam Vriendenmagazine zegt eigenlijk niet zoveel!', 'Hoe waarderen onze Vrienden het eigenlijk?'

'Past ons magazine wel in de ANBI-doelstelling?', 'De papieren Kersteditie is wel heel duur zeg, hebben we dat er wel voor over?' en 'Waarom zijn er geen vier papieren versies, ik lees veel liever van papier!' kwamen regelmatig terug.

Samen met het redactieteam probeerde ik de ingezette koers vast te houden. Die kwam erop neer dat het Vriendenmagazine een blad is voor en door Vrienden.

van de tijd durfden meer Vrienden te gaan schrijven voor ons blad, hoewel ze soms overgehaald moesten worden 'omdat ik niet echt filosofisch schrijf'. Ik reageerde dan altijd met 'joh, mail me maar met je bijdrage, dan redigeer ik het wel en sta je zomaar in ons mooie magazine.' Dat hielp meestal wel. Die ontwapenende bescheidenheid bij dat deel van onze schrijvende Vrienden waardeer ik bijzonder! Ik hield intussen zelf het doel van het Vrienden-

Ik had dit magazine niet kunnen maken zonder al die redacteuren die dat samen met mij hebben gedaan. Een lerend stel uiteenlopende en bevriende eigenaardige personen die ervoor zorgden dat het magazine er elk jaar beter uit ging zien. Het groeide, zowel wat vormgeving als wat inhoud betreft. Kijk voor de flauwekul eens op de website van de Vrienden waar Els alle voorkanten van de magazines onder elkaar heeft gezet. Je ziet de vooruitgang gewoon. Vier keer per jaar maakten we er met mijn Vriendenvrijwilligers in de redactie een mooi blad van. En daar zijn we best trots op.

Precies hier heb ik het voor gedaan. Om een tastbaar beeld te schetsen van indrukken en ervaringen die 'gewone' mensen hebben doordat ze graag nadenken, een filosofisch boek lezen, een lezing bijwonen of een cursus volgen bij de ISVW of ergens anders. Om anderen te laten delen in de gedachten, dilemma's, twijfels en overwegingen die we als mens nu eenmaal hebben. Om het 'publiek' van het woord 'publieksfilosofie' een gezicht te geven.

Het ga jullie goed allemaal!

Vanaf 1 januari 2026 is Samira van de Meulengraaf de eindredacteur van het Vriendenmagazine.

„ Die ontwapenende bescheidenheid bij dat deel van onze schrijvende Vrienden waardeer ik bijzonder!

Die zijn over het algemeen zelf geen filosoof van beroep, maar onderhouden een diepe, bijna emotionele band met de ISVW en de publieksfilosofie. De schrijvers van bijdragen in ons magazine vertegenwoordigden dus meer het 'publiek' dan de 'filosofie'. En dat betekent dat er zowel filosofische verslagen ingezonden werden van summerschools, maar ook bijvoorbeeld korte absurdistische themadialogen tussen twee mannen. In de loop

magazine steeds voor ogen. Dat beoogt tot vandaag: de verbinding stimuleren tussen mensen met belangstelling voor publieksfilosofie, de Vrienden in het bijzonder. Daarnaast het breed delen van filosofische en maatschappelijk betrokken verhalen, opvattingen en ervaringen. Uit het laatste lezersonderzoek begin 2025 sprak vooral een grote waardering voor al ons werk. Daar waren we in de redactie blij mee!

Rity's boom
14 NOVEMBER 2025

Rity van de Avoort
was eindredacteur van het Vriendenmagazine van 2020 tot en met 2025.

"De boom die tot in de hemel wil groeien,
moet zijn wortels tot in de hel laten reiken."
(Friedrich Nietzsche)

Als afscheidscadeau mocht Rity na de laatste redactievergadering een nieuwe beuk planten op het ISVW-landgoed, die de naam 'Rity's boom' kreeg.

“Als ik moe ben, dan denk ik dat mijn droom niet uitkomt.”

Filosofie aan de Keukentafel

Is het erg als je droom niet uitkomt?

- Josephine: *Mijn droom is alles wat ik wil. Dus als mijn droom later niet uitkomt, dan weet ik niet wat ik dan zou willen.*
- Ik: *Wat is je droom dan?*
- Josephine: *Dat ik in de natuur woon, met paarden. Gewoon vrij zijn.*
- Ik: *Ben je bang dat die droom niet uitkomt?*
- Josephine: *Ja.*
- Ik: *Waarom denk je dat je droom niet uitkomt?*
- Josephine: *Omdat jouw droom ook niet is uitgekomen.*
- Ik: *Is dat zo?*
- Josephine: *Ja, want jij wilde vroeger ook in de natuur wonen, maar je woont nog steeds in de stad.*
- Ik: *Zie ik er zo ongelukkig uit?*
- Josephine: *Soms.*
- Ik: *Omdat mijn droom niet is uitgekomen?*
- Josephine: *Nou, ik weet eigenlijk niet of dát echt jouw belangrijkste droom is. De ene keer wil je altijd in de natuur zijn en de andere keer niet.*
- Ik: *En hoe is dat bij jou?*
- Josephine: *Ik wil altijd in de natuur zijn. Niet ooit, maar nu al.*
- Ik: *Dus je bent bang dat je droom niet uitkomt, omdat je denkt bij mij te zien dat mijn droom niet is uitgekomen.*
- Josephine: *Ik weet eigenlijk niet of dat echt jouw droom is.*
- Ik: *Hoe weet je wat je droom is?*
- Josephine: *Als je er een heel sterk gevoel over hebt.*
- Ik: *Misschien heb je meerdere dromen?*
- Josephine: *Bij mij heeft het allemaal wel met natuur te maken.*
- Ik: *Mijn dromen zijn heel verschillend. Soms kunnen ze niet samen gaan.*
- Josephine: *Als ik moe ben, dan denk ik dat mijn droom niet uitkomt. Sommige mensen zijn dan onzeker over hun uiterlijk, maar ik heb dit.*
- Ik: *Stel dat je droom niet uitkomt, wat gebeurt er dan?*
- Josephine: *Dan leef ik altijd in de stad, en moet ik ver fietsen om naar de paarden of het bos te gaan. Dan zit ik net als jij iedere dag te werken achter een computer. (red. korte stilte) Vind je het erg als ik dat zeg?*
- Ik: *Nee, ik vind het wijs.*
- Josephine: *Heb jij er zelf voor gekozen om computerwerk te doen?*
- Ik: *Nee, daar ben ik een soort van ingerold. Je moet op een gegeven moment gewoon geld verdienen.*
- Josephine: *Daar ben ik dus bang voor. Voor een huis in het bos heb je tegenwoordig een miljoen euro nodig.*
- Ik: *Heb je weleens een droom gehad die uitkwam?*
- Josephine: *Ja. Ik had een hele leuke verzorgpony. Maar toen werd ze verkocht. Nu zit ik bij een leuke ponyclub in het bos.*
- Ik: *Ok, dus er komen stukjes van dromen uit. Of een droom komt uit, en daarna weer niet. Wat bedoel je eigenlijk, als je zegt: 'Mijn droom komt uit?'*
- Josephine: *Dan is je wens, over hoe iets zal lopen, uitgekomen. Dan gebeurt dat echt.*
- Ik: *Maar hoe gebeurt dat dan? Is dat 'kaboem', van het ene op het andere moment is mijn droom ineens uitgekomen?*
- Josephine: *Je kunt het ook weer verliezen.*
- Ik: *Dan ben je verdrietig.*
- Josephine: *Ja, ik was een tijdje verdrietig, maar nu zit ik bij de ponyclub van Gerda.*
- Ik: *Misschien is een droom die uitkomt, niet een moment, maar moet je het over een langere tijd bekijken.*
- Josephine: *Je werkt eigenlijk steeds weer toe naar het uitkomen van een stukje van je droom.*

Josephine (13 jaar) en haar moeder Claudia (46 jaar, filosoof en communicatiespecialist) voeren een klein gesprek over grote onderwerpen..

Waar denk jij deze winter?

Behoeftte aan filosofische verlichting in donkere dagen?
Kom langs op ons bosrijke landgoed, geniet in ons
driesterrenhotel en laat je hersens kraken.

27 t/m 30 december

**Stemmen die
grenzen verleggen:**
Maria Zambrano,
Hildegard van Bingen
en Margarete Porete

Maak kennis met het poëtisch denken van Maria Zambrano en de mystiek van Hildegard van Bingen en Margarete Porete. Onderzoek de kracht van je eigen stem met filosofie, zang en bezinning. Met **Renate Schepen** en gastsprekers.

27 t/m 30 december

**De wijze uit
het oosten:**
Kitaro Nishida

Ontdek de unieke synthese van zen-boeddisme en westerse filosofie in het denken van de Japanse filosoof Kitaro Nishida. Met bijdragen van o.a. **Michel Dijkstra**, **Rico Sneller**, en **Ype de Boer**.
Moderatie **Margreet de Zeeuw**.

5 t/m 9 januari 2026

Hannah Arendt:
Kan het denken
ons voor het
kwaad behoeden?

Hoe kun je weerstand bieden aan onmenselijke systemen? Een urgente cursus voor wie wil begrijpen en weerstand wil bieden. Met Arendtkenner **Dirk De Schutter**.

Landgoed ISVW is de beste plek voor denkers sinds 1916
Dodeweg 8, 3832 RD Leusden | 033 - 465 07 00 | info@isvw.nl

Bekijk ons volledige aanbod www.isvw.nl/filosofieweken
ISVW organiseert filosofiecursussen zonder winst oogmerk

Kruithof & De Vos overhoop

In 2023 ontmoetten Jeroen de Vos (DV) en Gijsbert Kruithof (GK) elkaar op de ISVW. Sindsdien zien ze elkaar elke woensdag om gedachten uit te wisselen, te lezen en te schrijven. Een dialoog tussen beide heren.

- GK: Fijn om het over hoop te hebben in deze roerige tijden.
DV: Hoop zelf doet niets.
GK: Ook goedemorgen. Heb je nog meer goed nieuws?
DV: Hoop is een illusie waaraan je je kunt vastklampen: de schipbreukeling die een stuk schots vindt bij Antarctica, een strohalm die hem niet direct redt maar zijn ondergang wellicht uitstelt.
GK: Psychologisch gezien is het gezonder om jezelf op een positieve manier wat wijs te maken.
DV: Hoop als iets onontbeerlijks?
GK: Ja, dat is min of meer de stelling van Ernst Bloch in *Das Prinzip Hoffnung*. Als ik het goed begrijp, is zijn idee dat we het goede doen, omdat we hopen op een betere wereld...
DV: En voor het gemak vergeet meneer Bloch dat uit naam van datzelfde idealisme vreselijke terreur is voortgekomen.
GK: Hoop is onontkoombaar. Zelfs het schrijven van dit stukje is gestoeld op hoop: de hoop dat het slaagt, de hoop dat het gepubliceerd wordt, de hoop dat mensen het met plezier lezen... zo diep zit hoop.
DV: Hoop moet altijd met argwaan benaderd worden.
GK: Argwanende hoop?
DV: Kritische hoop zou ik het willen noemen, al klinkt dat ook als polderen: je mag negatief zijn – kritisch, maar je dient ook positief te blijven – hoop – om zo in het midden uit te komen.
GK: Ik zou bijna denken dat je opteert voor een leven zonder hoop, maar is dat überhaupt mogelijk?
DV: Natuurlijk, denk aan de terminale patiënt, de man of vrouw die de euthanasiedatum gereed heeft. Dan is er weinig hoop, maar je kunt gerust verder leven.
GK: Dat is nogal cru en extreem, ook in zulke gevallen kan een bepaalde mate van hoop iets extra bieden.
DV: Een surplus?
GK: Precies, een verrijkend aspect in je leven zoals schoonheid of muziek.
DV: Hoop als luxe?
GK: Een onuitroeibare luxe, hoop ik.
DV: Een onnodige...
GK: Jammer, ik had gehoopt dat we het eens zouden worden.
DV: Nooit, alleen al door het feit dat jij je in jouw laatste twee zinnen op hoop beroept.
GK: Touché.
DV: Dat hoop ik dan maar.

„Hoop is onontkoombaar.
Zelfs het schrijven van dit
stukje is gestoeld op hoop.

Interview

Gesprek met Jan Diekema

oud-voorzitter van de Vrienden van de ISVW

Jan Diekema (1940) woont sinds 1976 samen met zijn vrouw Marian in een klein wijkje met de naam Park Leeuwenbergh in Leidschendam, strak tegen Den Haag aangeplakt. Jan is in Scheemda, Groningen, geboren en op vijftienjarige leeftijd met zijn ouders verhuisd naar Gouda. Na de middelbare school studeerde hij Economie in Rotterdam, en werkte daarna als bedrijfseconoom. Hij en Marian kregen een zoon, Maurits, en een dochter, Anneroel, die in Utah in de VS woont. Er zijn twee kleindochters van 22 en 24 jaar. Jan Diekema was voorzitter van de Vrienden van 1994 tot 1999 en daarna penningmeester tot 2001.

In 2026 bestaan zowel de ISVW als de Vriendenvereniging 110 jaar. Een jaar vol feestelijkheden. In de aanloop daar naartoe spraken Fred Ahsmann en Rity van der Avoort in Leidschendam met oud-voorzitter van de Vrienden Jan Diekema. Om van hem te horen hoe het 'vroeger' was. Was het vroeger allemaal beter? Wat speelde er in zijn tijd bij de ISVW en de Vriendenvereniging, die toen nog Vereniging tot Instandhouding van de ISVW (Vtl) heette? Jan Diekema gaf als voorzitter onze Vereniging de naam die we nu hebben, Vrienden van de ISVW.

Vertrouwen is een belangrijk begrip voor me

"Ik ben na de HBS in Gouda naar de Nederlandse Economische Hogeschool in Rotterdam gegaan. Zo heette de Erasmusuniversiteit toen nog. Ik heb daar bedrijfseconomie gedaan. Het was er toen nog veel kleiner dan nu. Na mijn studie ben ik gaan werken bij de Bijenkorf om vervolgens na enkele tussenstations naar de Nederlandse Herstructureringsmaatschappij (NEHEM) te gaan. Die was verbonden met Economische Zaken, het ministerie. Wat we herstructureerden? Nou, hele bedrijfstakken en nu ga je vast lachen... de klompenindustrie bijvoorbeeld. En het geregelde wegverkeer, dus de pakjesbezorgers. Maar ook veelbelovende bedrijfstakken als de software-industrie, in die tijd nog in de kinderschoenen.

Pas na mijn pensioen, in 1999, ben ik filosofie gaan studeren in Rotterdam. Samen met mijn dochter ben ik na vier jaar mijn diploma gaan halen. (glimlacht) Het begrip 'vertrouwen' stond centraal in mijn filosofiestudie, maar eigenlijk ook in mijn hele leven. Zonder vertrouwen kom je nergens in de maatschappij."

Als we Jan vragen naar zijn tijd als voorzitter van de Vrienden zegt hij: "Dan moet ik eerst beginnen met een anekdote, want er gebeurde van alles in die tijd. Ik was van 1994 tot 1999 voorzitter van de Vereniging tot Instandhouding van de ISVW (kortweg Vtl), maar dat ging niet vanzelf. In 1999 werd ik namelijk penningmeester van diezelfde Vereniging omdat onze toenmalige penningmeester zo hard werd aangepakt door de leden dat zij er de brui aan gaf. Er had zich na enige tijd een nieuwe penningmeester gemeld uit Woerden die het van me over wilde nemen. In 2001 ging ik daarom naar Woerden met alle documenten om het over te dragen en wat denk je? We hebben nooit meer iets van die man vernomen."

Anekdotes genoeg!

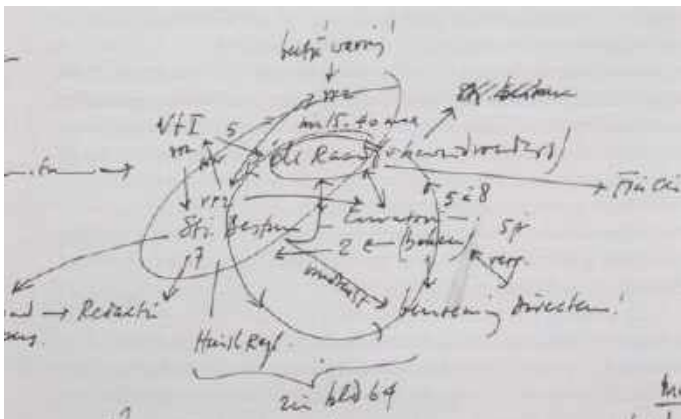
"In die tijd was Paul Wouters directeur van de ISVW. Hij introduceerde de Diners Pensants. Dan dronken de deelnemers na hun werkdag een glaasje met elkaar en tijdens het eten gaf iemand een lezing. Paul is achttien jaar directeur geweest en de verhoudingen binnen de ISVW waren ingewikkeld. Het bestuur bemoeide zich

met Paul en de koers van de ISVW. De Vtl mengde zich hierin met een speciale ledenvergadering. Tijdens de hoogoplopende discussie hield Glastra van Loon een gloedvol betoog, zoals hij dat heel goed kon, en vroeg het bestuur van de Vtl om op te stappen. Toen ben ik 'aan de macht' gekomen.

” Jan Diekema gaf onze Vereniging de naam die we nu hebben, Vrienden van de ISVW.

Op een zeker moment wilde het bestuur van de ISVW Paul ontslaan en ben ik met hem en dat bestuur naar de landsadvocaat in Den Haag gegaan. Mr. Asscher deed daar de uitspraak. Paul bleef in dienst van de ISVW en het bestuur stapte op. Paul gaf samen met Erik Heijerman (van 1982 tot 2009 stafmedewerker bij de ISVW, red.) zelf de cursussen bij de ISVW. Ze haalden er natuurlijk wel anderen bij, maar gaven de cursussen zelf. In die tijd kregen ze overigens nog overheidssubsidie voor cursisten.”

Jan laat ons een kopie zien van de tekening van Ruijsenaars uit het boek *Markante denkers*, waar een hoofdstuk gewijd is aan de complexiteit van de bestuursstructuur van de ISVW en de conflicten die hier mede door veroorzaakt werden.

“De structuur van de organisatie was dus uitermate ingewikkeld. Iemand (de architect Ruijsenaars, red.) heeft ooit eens getracht om die helder op papier te zetten. Dat is hopeloos mislukt. (bovenstaande foto) Hij schreef er zelfs 'een beetje warrig' bij. De organisatie van onze eigen Vriendenvereniging was trouwens ook niet optimaal, hoor. Onze 1600 leden kregen korting op ISVW-cursussen en een blaadje. Er ging meer geld uit dan er binnenkwam, dus een verhoging van de contributie was onontkoombaar, maar stuitte op veel verzet. Al onze leden hadden grijs haar en konden vrij goedkoop een weekendje naar een cursus komen. Tja, dat ging op een zeker moment natuurlijk niet meer.

Met Paul ben ik trouwens nog steeds goed bevriend. Hij ging eerst weer terug naar België - is van oorsprong Vlaming - maar is nu weer terug in Nederland en heeft een mooi appartement in Den Haag gevonden. Hij geeft les aan de HOVO en is bezig met een nieuwe versie van zijn boek *Denkgereedschap*.”

Paul Wouters gaf overigens in 2019 tijdens het Vriendencafé van mei nog een lezing over 'Geloofwaardigheid'. Hij citeerde daar Harry Frankfurt, uit *On Bullshit* (2005): “Een van de opmerkelijke kenmerken van onze cultuur is dat er zoveel flauwekul verteld wordt, iedereen weet dat. Ieder van ons draagt er het zijne toe bij.”

Jan vervolgt zijn verhaal. “Na Paul kwam René (Gude, red.) in beeld, die eerder conciërge was bij de ISVW. Hij woonde in die functie op het terrein. Hij was een van de breinen achter *Filosofie Magazine* en werd een vrolijke directeur die goed met iedereen door een deur kon. Chantal (Orth, red.) kwam vanuit de horeca en werd aangesteld. Ze groeide uit tot de directeur die ze nu is en de horecatak zorgde ervoor dat het gat in de begroting gedicht werd na het wegvallen van de Rijks subsidie.

Kitty van der Vliet leerde ik tijdens mijn voorzitterschap kennen doordat ze in Den Haag vaak naar filosofiezingen kwam. Ik kwam haar daar vaak tegen. Ze werkte bij het Europees Octrooibureau en vroeg mijn advies over haar legaat. Ik heb toen de suggestie gedaan om te doneren aan de ISVW. We zijn samen naar een notaris kantoor gegaan om haar nalatenschap te regelen. Daar gebeurde iets wat ik nog nooit had meegemaakt. Ik werd in een apart kamertje gezet. Later hoorde ik dat ze niet wilden dat er invloed uitgeoefend werd op Kitty. Toen ik weer gehaald werd was alles geregeld en kort daarna vertelde ze me nota bene dat ze longkanker had! Ongelofelijk toch? Mooi dat jullie nu projecten zoals de essaywedstrijd doen met geld uit haar nalatenschap!

In mijn tijd als voorzitter ben ik ook zaken gaan doen met *Filosofie Magazine*. Ik had het idee dat samenwerking tussen de ISVW en dat blad wel belangrijk was. Babs van den Berg, de vrouw van René, was in die tijd voorzitter van de Stichting *Filosofie Magazine*. Het was een soort familiebedrijf. (knipoogt red.) Het Magazine was noodlijdend en ik besloot vanuit de Vtl een lening te verstrekken van rond de dertigduizend gulden. Wij namen daarmee een groot risico. Mijn Vtl-bestuur vond dat goed. Ze hebben alles netjes terugbetaald, hoor. Gelukkig maar. Na het gesprek met de koper van *Filosofie Magazine* en de uitgever kregen de Vrienden daarna helaas geen korting meer op een abonnement. Maar de ontwikkeling van *Filosofie Magazine* is wél een succes geworden!

Mijn advies aan de huidige Vriendenvereniging? Denk eens aan de mogelijkheid om studiepunten te geven aan studenten als ze een cursus volgen bij de ISVW.”

” Onze 1600 leden kregen korting op ISVW-cursussen en een blaadje. Er ging meer geld uit dan er binnenkwam, dus een verhoging van de contributie was onontkoombaar, maar stuitte op veel verzet.

Hoe denk jij erover?

Filosoferen met kinderen en jongeren

Door Hidde de Blouw

De gespreksleider doet mee. Interview met Pieter Mostert

Eind augustus ontmoet ik Pieter Mostert tijdens een workshop op een netwerkbijeenkomst van het Centrum voor Kinderfilosofie. Hij is een van de mensen die in 1989 aan de wieg stonden van het Centrum. Het thema van zijn workshop luidt veelzeggend: 'De gespreksleider doet mee!' Een maand later praten we er online over door.

"Gespreksleider is eigenlijk een lastig woord," begint Pieter. "Wat leidt een gespreksleider precies? Het gesprek? De tijd? De mensen?" Het begrip ademt techniek, een model, neutraliteit. Maar in de praktijk van het filosoferen met kinderen en jongeren is die rol volgens Pieter veel rijker en persoonlijker. "Daar wordt in het vakgebied nog maar weinig over nagedacht," zegt hij. "Terwijl het cruciaal is. De gespreksleider staat niet buiten het gesprek. Als docent zeg je niet: 'Het gesprek is van jullie, ik bewaak het proces.' Nee, je zegt: *het gesprek is van ons.*" Die kleine verschuiving verandert alles. De docent is niet langer een neutrale procesbewaker of een autoriteit die het 'juiste' antwoord verwacht. Hij of zij wordt medeonderzoeker, iemand die meedenkt, meevoelt, meedoet.

Dat meedoen krijgt meteen vorm zodra je de klas binnenstapt, vertelt Pieter. "Soms begint een gesprek met iets kleins maar indringends: 'Meester, mijn egel is dood.' Dan is het de kunst om die emotie te erkennen én ruimte te openen voor een filosofische stap: wat zegt dit over sterfelijkheid, verlies of waarde? Een ander voorbeeld: 'Vindt u ook dat voetballers te veel verdienen? Ik vind het een schande!' Achter zo'n uitspraak schuilt een oefening in retoriek. Door dóór te vragen, bijvoorbeeld naar het thema 'rechtvaardig verdelen', ontstaat ruimte voor onderzoek in plaats van een meningenpingpong."

De gespreksleider beweegt volgens Pieter voortdurend tussen inhoud, procedure, interactie en gevoel. "Het gaat niet om het technisch sturen van het gesprek, maar om inhoudelijke zorg," zegt hij. "Zijn we nog bezig met waar het werkelijk om gaat?" Soms vraagt het enthousiasme van een leerling om begrenzing; soms verdient een stille leerling aandacht zonder dat spreken verplicht wordt. Zwijgen kan óók intense deelname zijn. "Maak luisteren zelf tot thema," suggereert Pieter. "Wat gebeurt er met je denken als je alleen luistert?"

Hij neemt het woord 'samen' onder de loep.

We komen op een tweede motief om als gespreksleider persoonlijk mee te doen: het verlangen om écht samen te denken. "Samen filosoferen betekent niet dat je het eens moet worden," benadrukt Pieter. Hij neemt het woord 'samen' onder de loep. "We zeggen dat we samen gaan eten. Maar je eet toch vanaf je eigen bord? Dat hoeft niet: het eten kan ook op tafel staan en je scheidt op. Is 'samen eten' ook wanneer iedereen in de kantine zijn eigen bordje opscheidt en dan aan een tafel met zes anderen gaat zitten? Eten die zes samen? 'Samen' is ingewikkeld – het varieert per activiteit en context. Kun je samen een boek lezen? 'Samen lezen' is iets anders dan 'samen eten'. En samen denken, wat is dat dan?" Zo ontvouwt zich een gesprek waarin de gespreksleider niet primair begeleidt, maar deelneemt. Niet als eigenaar van kennis, maar als hoeder van aandacht voor waar het werkelijk om gaat.

Volgens Pieter is het in de kern: de rol die je aanneemt als gespreksleider die meedoet, is geen techniek, maar een houding. Je doet persoonlijk mee omdat je gelooft dat samen nadenken ertoe doet – dat het onderwerp ook jou raakt, in je rol als docent of begeleider. "Je kiest ervoor om bij te dragen aan de kwaliteit van gezamenlijk onderzoek door zelf mee te doen", zegt hij. Zo wordt de rol niet kleiner, maar juist wezenlijker. Filosoferen met kinderen is geen lesje nadenken volgens een vast lesplan en methode. Het is een dans – met de leerlingen, met het moment, met het denken zelf. En samen dansen lukt alleen als je zelf ook meebeweegt.

Het Centrum Kinderfilosofie is nog steeds volop in beweging met een team enthousiaste vrijwilligers en een groot netwerk. Ze zijn op zoek naar een penningmeester en zoeken versterking bij het organiseren van evenementen. Heb je interesse of ken je mensen die interesse hebben, kijk via deze link op de site van Centrum Kinderfilosofie:

<https://kinderfilosofie.nl/ck-nieuws/>

Hoop voor de toekomst

Spinoza en de onbepaaldheid van democratie

Het thema van deze Kersteditie is 'Hoop'. In de filosofie zijn er veel verschillende opvattingen over de emotie van hoop, in negatieve en positieve zin. Ik bespreek graag wat Spinoza erover te zeggen heeft, en pas dit toe op ons democratische politieke bestel.

Spinoza stelt in zijn *Ethica* dat zowel hoop als wanhoop een verwachting zijn, die dus niet zeker is – er is twijfel. Hoop wekt een onbestendige blijheid op, door het verheugende beeld van een verwachte toekomstige zaak, waarbij we twijfelen over het verloop ervan. Het tegenovergestelde, wanhoop, ontstaat door angst voor een mogelijk toekomstig beeld, vergezeld met een onbestendige droefheid. Blijheid en optimisme leveren kracht, motivatie tot actief handelen. Hoop doet leven. Terwijl droefheid en pessimisme het tegendeel ervan, verzwakking en demotivatatie tot handelen, veroorzaken. Beide emoties kunnen door anderen worden gedeeld, ze werken ook aanstekelijk. Waarbij er geen hoop is zonder angst en geen angst zonder hoop.

Waar in de christelijke leer hoop een deugd is, iets wat je moet nastreven, is dit bij Spinoza niet het geval. Al helemaal niet als het leidt tot een passieve en afwachtende houding. Want wat we hopen kunnen we gemakkelijk geloven en wat we vrezen moeilijk. Omdat die hoop prettig is en die angst niet zijn we geneigd om ons daardoor in de luren te laten leggen.

Eenzijds beschouwt Spinoza hoop dus niet als iets positiefs, het gaat namelijk altijd over iets ongewis in de toekomst en gaat altijd gepaard met vrees als haar tegenhanger; een negatieve drijfveer. Volgens hem is het beter je te laten leiden door kennis en de rede, dat is een zekerder grond om je in je leven op te baseren. Maar alleen de wijzen zijn hiertoe in staat, en dat zijn er helaas weinigen. Anderzijds ziet Spinoza dat de mens feilbaar is, niet alles kan begrijpen en zich vaak laat leiden door hoop en vrees. Dit is een belangrijk gegeven bij politiek en het inrichten van de samenleving. De politiek moet mensen hoop geven en via vrees, door handhaving van wetten, het volk in goede banen leiden. Spinoza erkent dus dat gevoelens van hoop nuttig kunnen zijn, omdat deze mensen er gemakkelijker toe kan brengen goed met elkaar om te gaan in een maatschappij; gemakkelijker dan alleen geleid door de rede.

Wat voor hoop kunnen we hebben in onze maatschappij? Jamie van der Klaauw, spinozistisch politiek filosoof, stelt zich de volgende vraag: hoe strijden we nog voor een betere wereld, wanneer de wereld voor velen verslechtert? Het optimisme van de jaren '90 en de vooruitgangsgedachte lijken voorbij. Hoop wordt dan een noodzakelijke blik op de toekomst, 'hoop tegen beter weten in', die via de verbeelding mogelijke, gewenste toekomstige situaties voorstelt ondanks de huidige politieke belemmeringen.

De democratie is paradoxaal: rationeel en voorspelbaar beleid is nog geen democratisch beleid. Spinoza stelde al vast dat mensen, gedreven door hoop, vrees en verbeelding, in de ban zijn van bijgeloof en opgehitst kunnen worden door valse politieke leiders die vaak ook private doelen als publieke verkopen. Ophitsing, manipulatie en verspreiding van leugens voor eigen gewin door politieke leiders zijn er altijd geweest, in elke vorm van staatsbestel. Ook in onze tijd zijn er vele voorbeelden van.

De moderne democratie, sinds het universele kiesrecht, kent een dubbele onzekerheid. Zowel het gekozen bestuur als de 'volkswil' moeten tot stand komen via democratische procedures. We weten pas wat 'de volkswil' is, dus dát wat de burgers willen wat er in de staat gaat gebeuren, als de verkiezingen zijn geweest. Claude Lefort stelt dat deze onbepaaldheid het ultieme criterium van de democratie is. De democratie verdient de voorkeur juist omdat deze die onbepaaldheid tot de essentie van het systeem maakt – de zogenaamde 'lege plaats van de macht'.

Door Egbert Roosma

„Eenzijds beschouwt Spinoza hoop dus niet als iets positiefs, het gaat namelijk altijd over iets ongewis in de toekomst en gaat altijd gepaard met vrees als haar tegenhanger; een negatieve drijfveer.

Spinoza zag hoop voor de samenleving en de politiek als een belangrijke verbinder, maar waarschuwde ook dat onze verwachtingen te hoog kunnen zijn, zoals vaak wordt gezegd over populisme.

Hoe kunnen we ons met Spinoza's politieke filosofie over hoop nog oriënteren, wetende dat de moderne democratie meer dan in zijn tijd onderhevig is aan onzekerheid en onbepaaldheid? Spinoza zelf richtte zich op maatschappelijke rust en stabiliteit in de Nederlandse Republiek. Hoewel rust wenselijk is voor filosofen en burgers, is dit tegenwoordig een enigszins regressief ideaal, gezien de grote transities en conflicten wereldwijd. Oorlog en onrust zijn objectieve onderdelen van de politieke situatie.

Klaauws spinozistische politieke hoop betreft enerzijds de collectieve krachten van samenwerking en de positieve effecten die deze, zelfs individueel, teweegbrengen – een vergroting van ons vermogen om onszelf in stand te houden. Anderzijds gaat het over vertrouwen in de staat en bestuur, wat op zijn beurt vraagt om eerlijk en daadkrachtig bestuur. Dit is een cirkel: het volk moet vertrouwen geven, maar het bestuur moet dit vertrouwen ook winnen. Zijn intuïtie is dat het initiatief bij het volk ligt: een realistische hoop die collectief handelen op een reflectief onderbouwde manier ondersteunt.

Spinoza zag hoop voor de samenleving en de politiek als een belangrijke verbinder, maar waarschuwde ook dat onze verwachtingen te hoog kunnen zijn, zoals vaak wordt gezegd over populisme. Te veel verwachten van een nationale overheid leidt tot teleurstelling. Als staatsburger had Spinoza een staatkundige hoop: het streven naar de bestending van een seculiere, pluralistische, democratische en liberale samenleving. Vertrouwen kan gek genoeg niet verdiend worden; het moet als een voorschot gegeven worden, een 'zorge-loosheid' dat het politieke project zal slagen, wat dan weer beloond moet worden.

Het gaat volgens Paulina Tambakaki, politiek filosoof en auteur van *Grieving Democracy* (2025), om het essentiële warme gevoel voor democratie; onze affectieve relatie tot de democratie is grotendeels verloren gegaan. Het is bij haar geen nostalgie naar een perfect verleden, maar het besef dat de affectieve kracht van de democratie is verminderd, terwijl de institutionele inrichting nog intact is. Het is dus van belang dit positieve emotionele gevoel terug te krijgen, hieraan te werken in de politiek en samenleving.

Bericht

Denken in het Donker

Ongetwijfeld ervaren jullie dat er bij de Vrienden en de ISVW een geweldig aanbod is aan activiteiten. Cursussen, jubileumfeesten, boeken, maar bijvoorbeeld ook de bekende Filosofische Cafés. Goed nieuws: er zijn gevorderde plannen om dit aanbod uit te breiden. En wel met films!

Momenteel voeren we – Jaap Obbink, Vriendenbestuurder, en Peter Jansen, boekhandelaar van de ISVW – als filmcommissie van de Vrienden druk overleg met filmhuis De Lieve Vrouw in Amersfoort. Dit om een aantrekkelijk aanbod van filosofisch getinte films in het filmhuis te vertonen, vergezeld van deskundig commentaar en

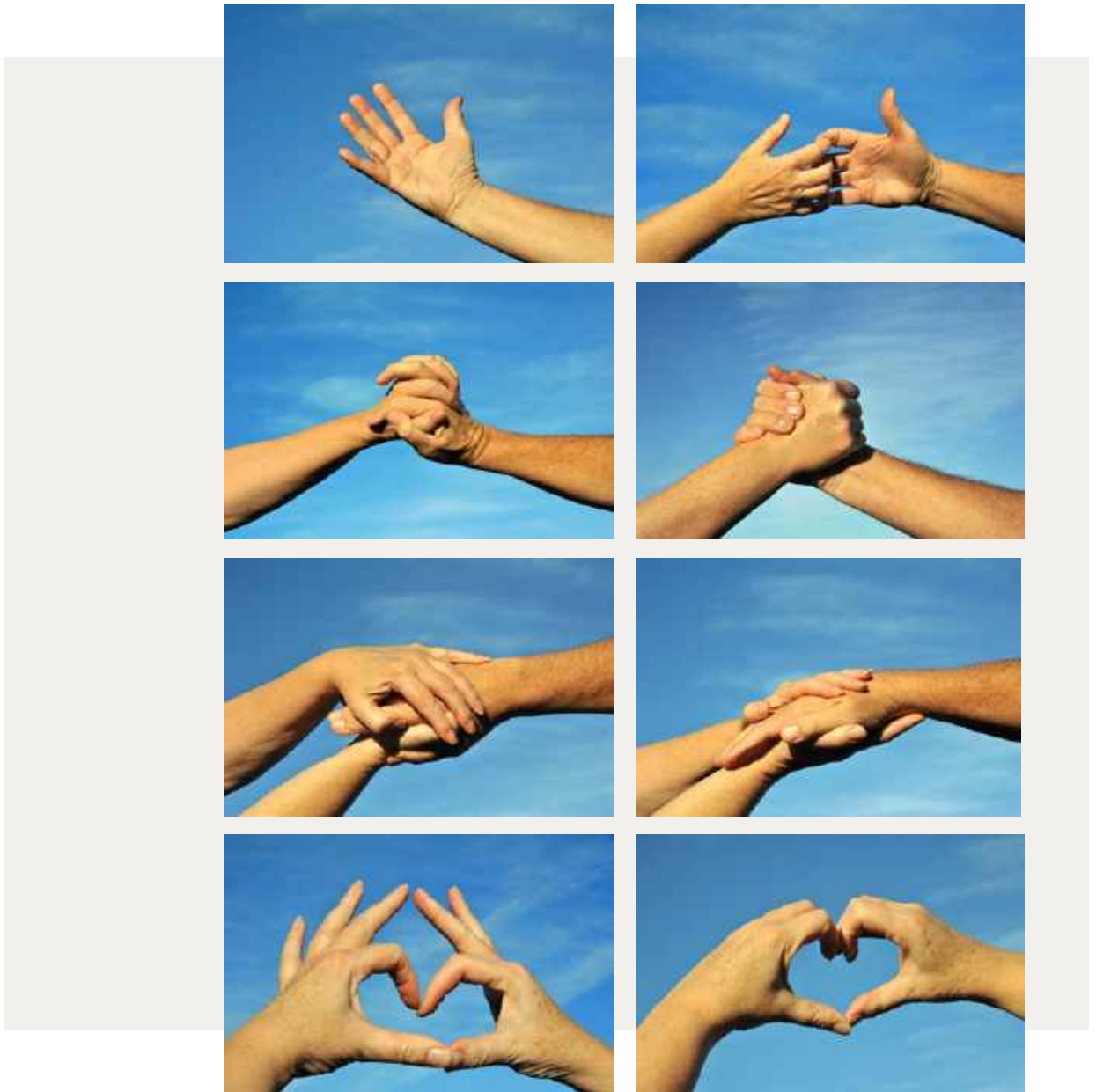
gelegenheid tot het stellen van vragen. En bovendien, met een aantrekkelijke korting, speciaal voor de Vrienden! We noemen dit nieuwe project 'Denken in het Donker'. Dat is trouwens ook de titel van die prachtige filmboekenserie van ISVW Uitgevers.

Binnenkort ontvangen alle Vrienden via e-mail een korte vragenlijst, om te onderzoeken of er voldoende animo is, waar jullie interesses liggen op filmgebied en of jullie suggesties hebben voor dit initiatief. Denk er vast over na!

Jaap Obbink
Peter Jansen

Hoop

Hoop is houvast; een hand die reikt,
zoekt naar houvast, vindt die bij een ander.
Wie houdt jouw handen vast?

Hallo, ik ben Rosemarijn Krol, 24 jaar oud en werk sinds vijf jaar bij atelier De Wijde Doelen in Utrecht, waar kunstenaars in outsider art zich ontwikkelen. Ik ontwikkel me in keramiek, grafiek en fotografie. Ik vind het erg leuk om in ieder Vriendenmagazine een pagina te mogen vullen met mijn interpretatie en verbeelding van het thema van het nummer.

Wereldvrede

Door André Frank

De Aboriginals werden teruggedrongen naar de outback van Australië. In die dorre woestijnen probeerden ze te overleven van wat ze op hun zwerftochten tegenkwamen. Voordat onze beschaving daar voet aan wal zette en er onze criminelen dumpte, woonden ze langs de kust en leefden hun stammen van de jacht, vruchten, planten en vis. Die vruchtbare gebieden zijn allang ingenomen door ons, de nieuwe bewoners.

Hoeveel volken zijn niet weggevaagd of geassimileerd, en nog steeds roeien mensen elkaar uit. Oorlog, onderdrukking en genocide zijn van alle tijden. Helaas kan de ISVW deze niet voorkomen en 'de wereldvrede' brengen.

Wel kunnen we groeien door steeds meer zinnige mensen te bereiken en te hopen op kleine wonderen. Dat oorlogszuchtige wapenfabrikanten, profiterende wereldleiders en verblinde haters instemmen met een dialoog, een kort staakt-het-vuren, een kwetsbaar bestand en zelfs vrede. Ook kunnen we dankbaar zijn dat we in een land leven waar we mogen nadenken, filosoferen en onze mening geven zonder dat hierop gevangenisstraf, marteling, een kogel of een gifbeker volgt.

Schilderij met titel; *Ridders op Corsica*, olieverf op doek 60-80 cm, 2004

Donaties & legaten aan de Vrienden

Giften

De Vrienden van de ISVW ontvangen graag donaties. Deze komen ten goede aan het subsidiefonds van de Vrienden, waaruit ideële initiatieven op het gebied van de publieksfilosofie worden georganiseerd. Voorbeelden zijn de Kitty van der Vliet Essaywedstrijd, het ISVW Fellowship, de Socratesbeker en het Vriendenfonds. De donaties komen volledig ten goede aan de publieksfilosofische activiteiten in Nederland en in het bijzonder aan die van de ISVW. De afgelopen jaren hebben de Vrienden dankzij de donaties veel mooie projecten gesponsord.

De Vereniging Vrienden van de ISVW is een ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Dat betekent dat een gift aan de Vrienden, zowel een gewone als periodieke gift, onder bepaalde voorwaarden fiscaal aftrekbaar is van je inkomstenbelasting.

Gewone giften

Gewone giften kun je aftrekken van je inkomstenbelasting. Hiervoor gelden een drempel- en een maximumbedrag. Deze hangen af van je drempelinkomen: het totaal van je inkomsten en aftrekposten in box 1, 2 en 3, maar zonder rekening te houden met je persoonsgebonden aftrek. Bij een online aangifte staat het drempelbedrag al ingevuld op het scherm waar je je giften kunt aftrekken. Het drempelbedrag is 1% van je drempelinkomen, maar minimaal € 60. Wat je meer hebt gegeven mag je aftrekken. Tot een maximumbedrag van 10% van je drempelinkomen.

Een gift aan de Vrienden van de ISVW kun je overmaken naar:

NL39 TRIO 0776 4694 95

t.n.v. Vrienden van de ISVW

onder vermelding van 'Gewone gift'

Periodieke giften

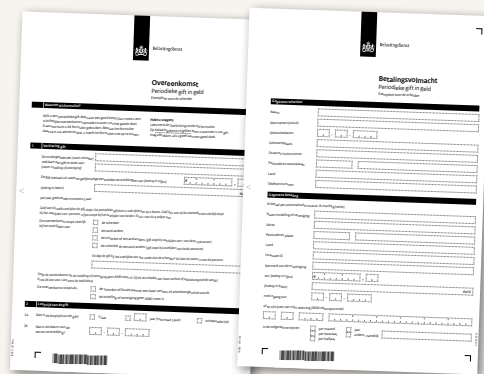
Voor de aftrek van periodieke giften geldt geen drempel. Maar er geldt wel een maximum. Dat maximum is € 1.500.000 per jaar.

Je gift aan de Vrienden van de ISVW is een periodieke gift als je aan deze drie voorwaarden voldoet:

- Je geeft jaarlijks hetzelfde bedrag
- Je betaalt het bedrag minimaal vijf kalenderjaren achter elkaar. Langer mag ook.
- Je hebt vastgelegd wanneer je jaarlijkse gift stopt, bijvoorbeeld na vijf jaar. (Overlijdt je vóór die termijn afloopt, dan moet de jaarlijkse gift stoppen bij je overlijden.)

Je mag je periodieke gift aan de Vrienden van de ISVW (een ANBI) vaak helemaal aftrekken, wanneer je deze vastlegt in een overeenkomst. Voor deze overeenkomst en de bijbehorende

betalingsvolmacht zijn er standaardformulieren beschikbaar bij de belastingdienst. Het **overeenkomstformulier** vul je in als schenker en stuur je ter ondertekening naar de Vrienden van de ISVW; penningmeester@vrienden-isvw.nl. Ook het ingevulde **betalingsvolmachtformulier** stuur je hiernaartoe.

Schenken vanuit nalatenschap

Tot slot is het mogelijk om een deel van jouw vermogen als onderdeel van de erfenis na te laten aan de Vrienden van de ISVW. Dat geld komt volledig ten goede aan de ideële doelstellingen van de Vrienden. Als je een deel van je erfenis wil nalaten aan de Vrienden van de ISVW, dan kun je dat vastleggen in jouw testament. Voor informatie hierover kun je contact opnemen met de penningmeester penningmeester@vrienden-isvw.nl.

Deze informatie is ook terug te vinden op onze website:

<https://vrienden-isvw.nl/contributie-donaties-legaten/>

Hier zijn de overeenkomst- en betalingsvolmachtformulieren ook te downloaden.

Els Bijsterbosch

Webredacteur ISVW en
ondersteuner Vrienden

Els (1995) woont sinds een jaar in Hoogeveen, met haar vriend Vincent met wie ze al drie jaar samen is. Ze zijn nog druk bezig om alles in huis naar wens te maken. Els reist per trein en OV-fiets naar Leusden, een hele afstand. Op maandag is ze vrij en op vrijdag werkt ze thuis. Reizen is voor haar geen bezwaar want dan is ze lekker buiten en in beweging, twee dingen waar ze van houdt.

Het Vriendenmagazine besteedt in deze rubriek aandacht aan 'Mensen van de ISVW'. Iedereen die een cursus volgt kent namelijk de docent die voor de klas staat, maar wie weet wie er op kantoor zit, hoe de serveerster heet of kent de naam van de receptionist? Weet je wie de kamer deze dag heeft schoongemaakt? Of wie de ober of keukenhulp is? We willen in deze rubriek nu eens al die mensen in het zonnetje zetten die helpen om een cursus bij de ISVW zo aangenaam mogelijk te maken. Deze keer is Els Bijsterbosch, webredacteur voor de ISVW (drie dagen per week) en ondersteuner voor de Vrienden (een dag per week), aan de beurt om beter te leren kennen.

Hoe lang ben je al samen met je vriend?

Ik heb Vincent drie jaar geleden ontmoet bij een bijeenkomst waar mensen kwamen die politiek actief wilden worden. Hij viel me op door zijn open en warme uitstraling. Later kwam ik hem nog eens tegen en raakten we aan de praat. Hij wist waar hij het over had, was erg intelligent en oprecht. We wonen nu sinds een jaar samen in Hoogeveen en dat was natuurlijk wel wennen voor ons allebei. Je geeft weliswaar een deel van je vrijheid op, maar krijgt er een hoop gezelligheid voor terug. Het idee van 'samen' vind ik heel leuk.

Wat neem je mee uit je studie?

Ik heb een Master Wijsbegeerte afgerond in Leuven. Filosoof ben je bijna nooit enkel op zichzelf. Het is meestal onderdeel van een rol of functie die je vervult in je werk of leven. Hoe ik filosofie zie? Iedereen heeft altijd een bepaald wereldbeeld of metafysica, of je dat nu door hebt of niet. Met filosofie kun je die ontrafelen, hopelijk overzien en eventueel veranderen. Omdat je er zo 'middenin' zit is dat vaak maar tot op zekere hoogte mogelijk.

Natuurlijk neem je kennis over de geschiedenis en diverse denkers mee vanuit je studie. Het verschilt per persoon wat je vervolgens toepast: de een doet dat door bijvoorbeeld kritisch te denken, de ander door een socratisch gesprek te faciliteren. Mijn studie gaf mij aanleiding om meer zelf na te denken. In het begin dacht ik dat ik vooral mijn eigen opvattingen en mening moest beschrijven. Later besepte ik dat het niet nodig was om over alles wat ik las en leerde een volledige en sluitende mening te vormen, en dat je beter eerst een verscheidenheid aan ideeën tot je kan nemen en op die manier een overzicht kan krijgen.

Daarnaast waardeerde ik de gesprekken met medestudenten in werkgroepen en de feedback op mijn papers. Ik vond het ook leuk om onderwerpen die weinig aandacht kregen vanuit de colleges zelf verder te gaan onderzoeken. Bij een vak als rechtsfilosofie kwamen meer conservatieve stromingen kort aan bod. Naar aanleiding daarvan ging ik die voor mezelf verder uitdiepen. Die studieperiode en alle vakken bij elkaar hebben mijn denken best beïnvloed.

Eigenlijk wist ik na de middelbare school helemaal niet wat ik wilde gaan studeren. Ik ben begonnen met Bedrijfs- en consumentenwetenschappen in Wageningen. Omdat ik in die tijd belangstelling had voor de 'grote vragen des levens', denk aan de oorsprong van alles, hoopte ik vanuit mijn toen nog atheïstische levenshouding antwoorden te vinden in de natuurkunde. Ik vertrok naar Leuven en deed daar een minor natuurkunde. Leuven is geen grote stad, wel een mooie stad en ik besloot om daar te blijven en filosofie te gaan studeren. Ik heb me nooit eenzaam gevoeld, want Belgen zijn net mensen hè? (lacht red.) Ook was er een vrij grote studievereniging. Het voelde altijd wel als buitenland, dat wel.

Is je functie bij ISVW en de Vrienden je eerste echte baan?

Dit werk is niet mijn eerste baan. Ik werkte eerder bij de klantenservice van Monuta. Hoewel ik heel interessante gesprekken aan de telefoon voerde met mensen over hun verwachtingen bij de uitvaarten, was het voor mij te weinig afwisselend werk. Hier bij de ISVW en de Vrienden is dat veel meer het geval. Voor de Vrienden heb ik een ondersteunende rol waarbij ik niet alleen de website beheer, maar ook help bij het organiseren van de filosofische cafés en andere Vriendenactiviteiten. De sfeer is gemoedelijk en de werkplek hier natuurlijk fantastisch!

Denk je dat filosoof-zijn gekoppeld is aan een bepaalde functie?

Ik ben van mening dat bijvoorbeeld een directeur, of iemand anders in een 'hoge' functie, eigenlijk filosoof moet zijn. Diegene moet verschillende wereldbeschouwingen kunnen herkennen en overdenken, en kan alleen dan overzicht, visie en overtuigingskracht hebben. Als iemand die vaardigheden niet heeft, mist er denk ik iets in zijn of haar leiderschap. Filosoof-zijn is voor mijzelf gekoppeld aan mijn functie, omdat het direct terugkomt bij het opstellen van teksten voor de ISVW en de Vrienden. Het gaat dan

van mijn school zou gaan over hyperrealiteit, een begrip waar Jean Baudrillard over heeft geschreven. Dat begrip gaat erover dat representaties steeds meer de 'werkelijkheid' gaan vervangen, zoals in Borges' metafoor van de kaart die het gebied dat het zou moeten beschrijven, is gaan vervangen. Wat nu aan de oppervlakte komt en veel mensen tegenwoordig zien, is dat door de komst van AI echt en nep nog moeilijker zijn te onderscheiden. Mijn intuïtie is dat hier iets diepgaander en meer metafysisch aan de hand is, wat in een cursus zou kunnen worden blootgelegd. Baudrillard schrijft bijvoorbeeld dat het niet de realiteit zelf is die 'dood' is, maar het realiteitsprincipe. Dat is een metafysisch onderscheid. Het realiteitsprincipe heeft volgens hem overigens maar heel kort bestaan.

Bas Haring vertelde in een lezing die ik vandaag bijwoonde dat hij een keer gevraagd was om bij een stikstofsymposium te spreken. Iemand die bij de gemeente werkte en zich bezighield met bepaalde stikstofdoelen vroeg om zijn advies, omdat het steeds niet lukte om die doelen te halen en dat hem frustreerde. Haring adviseerde dat diegene het moest loslaten en relativiseren. Hij reflecteerde hier grappend op dat dat een soort 'AI-antwoord' was: je gooit er een bepaalde input in en op basis van voorspellende modellen volgt een bepaalde output. Hij zei iets bij wijze van spreken op de automatische piloot, maar het sloeg toch aan bij de ambtenaar: 'wat een wijze woorden!'

Ik merkte op dat ik dit een grappig voorval vond omdat juist het hele 'stikstofdenken', waar Haring op dat symposium niet op inging, ook een soort AI-manier van denken is. We kennen de voorspellende rekenmodellen meer werkelijkheidswaarde toe dan daadwerkelijk gemeten depositie! We hebben ons denken dan min of meer uitbesteed aan die modellen, die het uitgangspunt worden van de werkelijkheid, wat erop neerkomt dat we zelf denken als AI.

„Filosoof ben je bijna nooit enkel op zichzelf. Het is meestal onderdeel van een rol of functie die je vervult in je werk.“

vooral om het toegankelijk maken en verwoorden, daarvoor moet je het natuurlijk in de eerste plaats ook begrijpen. Door mijn studie heb ik een systematische manier van denken en kennis over filosofen die al eerder hebben nagedacht over bepaalde onderwerpen. Dat helpt me bij het schrijven. Ik ben blij dat ik bij kan dragen aan een school die cursussen organiseert voor mensen die hun denken willen ontwikkelen.

Als je zelf een filosofische school mocht bedenken, hoe zou die er dan uitzien?

Jee ... even denken hoor. Het zou in elk geval een klassiek gebouw zijn, waarschijnlijk midden in de stad want de ISVW is er natuurlijk al op een landgoed in de bossen. (lacht red.) Net als de ISVW zou ik natuurlijk kwalitatief goede cursussen willen aanbieden, en dan vooral cursussen waarin 'echte' filosofie aan bod komt. In mijn ogen is dat metafysica, een onderwerp waar het niet vaak meer over gaat in de moderne filosofie. Een van de eerste cursussen

Verder zouden de cursussen gaan over tijdloze thema's. Daarnaast over onderwerpen die vaak onderwerp van gesprek zijn maar waarover, naar mijn idee, begrip en inzicht missen. Voorbeelden daarvan zijn de begrippen 'democratie' en 'rechtsstaat'; hierover bestaan denk ik veel misverstanden, en er worden veel taalspeltjes mee gespeeld. En cursussen waarin bepaalde manieren van denken die als vanzelfsprekend worden gezien, kunnen worden bevestigd. Wat ik eerder noemde over die denkbeelden die je kunt ontrafelen en doorzien via filosofie. Ik denk dat het heersende wereldbeeld waar we nu in zitten vooral wordt gekenmerkt door het liberalisme en het vooruitgangdenken. Het idee dat de geschiedenis in één rechte lijn vooruitgaat is alomtegenwoordig, maar hoeft niet vanzelfsprekend te zijn.

Het gaat mij om het open uitwisselen van denkbeelden, eigenlijk net zoals hier bij de ISVW en de Vrienden ook vaak gebeurt. Ik ben echt blij met de kansen en de waardering die ik hier krijg!

Verslag van de cursusweek *Wereldtijd* met Laurens ten Kate

Een vreemd-filosofische bezinning op religie en migratie

Afgelopen oktober mochten wij, Rudi en Inge, de cursus van Laurens ten Kate bijwonen over 'Wereldtijd'. Met een groepje van twaalf deelnemers volgden we in oktober vijf dagen lang zijn uiteenzettingen.

Door Rudi Holzhauer & Inge Kuijt

Tegenwoordig is dat voor Rudi een stuk lastiger dan in de tijd dat hij nog gewoon een ISVW-goldcard had, al was het maar omdat hij in Zuid-Spanje woont. Met steun van de ISVW en de Vrienden kon hij er toch bij zijn. In de cursus stond Ten Kate's in mei dit jaar verschenen boek *Wereldtijd* centraal. Rudi was bij de presentatie in Utrecht en schreef al eerder een wat langer gastblog over het boek. *De vraag van de vreemdeling* is de ondertitel en vormt de leidraad voor deze week. De timing van de cursus lijkt geen toeval, zo vlak voor de verkiezingen. Gezien de huidige wereld, met haar angst voor migranten, genocide, weer groeiende homofobie en zondebokpolitiek hopen wij op inzichten.

Wat is precies een vreemdeling? Dat is de kern van de cursus. Denken we meteen aan migranten? In deze tijd ligt dat voor de hand, maar al snel blijkt dat het begrip veel breder is. Iemand die anders is dan jij, die niet met dezelfde referentiekaders is opgegroeid, is al een vreemdeling. Denk dorps- versus stadsmensen, generatiekloven. In de loop van de week blijkt de relatie nog complexer. Het gaat om het ontmoeten van de ander, waar Levinas over schreef. De vreemdeling komt iets vragen maar geeft ook terug. Wie is hier dan eigenlijk de vreemdeling, hij of ik? Moet de vreemdeling zich volledig aanpassen aan mijn gewoonten, of mag hij zichzelf blijven en wordt mijn wereld door hem verrijkt? Zijn we niet allemaal vreemdelingen, ook voor onszelf? Waar komt de angst vandaan?

We leren over het begrip 'axiale tijd', waarin de mensheid de wereld niet langer ziet als een vast gegeven, maar als maakbaar, als uitbuitbaar. Over 'xenia', vreemdheid. Toch betekent 'xenos' in eerste instantie 'gast' en de 'philia' het eigene, de stam, ons dorp. Het oude dorpse leven is in rap tempo veranderd in een universeel bestaan. De mondiale wereld wordt één grote ruimte die aan onze voeten ligt, en 'dus' willen we nu terug naar onze oude veilige philia. Van globalisering terug naar kleinschaligheid, het oude stamgevoel. De grote denkers hebben hier van alles over te melden. We lezen, naast Laurens' eigen boek, onder meer Arendt, Derrida en Nancy. We bekijken films, lezen gedichten, en ontleden kunstwerken. Dan komt er op dag vier een gezelschap met vele kinderen de ISVW binnenrennen en heeft Inge een instant gevoel van "Hè, wat krijgen we nu? Kinderen hier?" en betrap ik mezelf erop dat ik blijkbaar vind dat die hier niet thuishoren. Oeps, 'vreemde indringers' en hoe daarmee om te gaan? Er valt nog een hoop te leren over onszelf en onze reacties tegenover gasten die anders zijn, al is het maar in lengte...

Vijf dagen een cursus van dezelfde docent, dat is soms best zwaar. Ook de opzet waarin steeds aan het eind van de ochtend en de middag gelegenheid is tot commentaren en discussies vinden we soms lastig. Interrumperen is zoveel makkelijker, maar maakt een cursus natuurlijk ook onrustiger. Anderhalf uur concentratie is best moeilijk op te brengen. Lang niet alle cursisten trekken het dan ook om het avondprogramma, met een toepasselijke film, te volgen. Maar allemaal vinden we het een prachtig programma dat ons wordt voorgelegd. Op de laatste cursusdag presenteren een paar cursisten een gedicht dat zij relateren aan de inhoud van deze cursusweek. Niet alleen diepgang en breedte, maar duidelijk ook betrokkenheid. Zelf schreef Rudi al eerder dat het boek van Ten Kate erg veel omvat. Dat bleek tijdens de cursus zeker ook weer. Voor ons publieksfilosofie op zijn best!

Laurens ten Kate met
Rudi Holzhauer

Laurens ten Kate, *Wereldtijd*, Essay over de vraag van de vreemdeling, Boom uitgevers, mei 2025

Rudi Holzhauer, gastblog op Goden en Mensen: *Want wie is er nou geen Vreemdeling?*
<https://godenenmensen.com/2025/10/03/want-wie-is-er-nou-geen-vreemdeling/>

Aankondiging

De Vrienden zijn jarig in 2026!

Feestweekend **zaterdag 5 en zondag 6 september 2026**
Over **Vriendschap**

Onze Vriendenvereniging bestaat, net als de ISVW, 110 jaar in 2026. De Vrienden-lustrumcommissie bereidt daarom een geweldig feestweekend voor. Alle Vrienden zijn natuurlijk van harte welkom.

Met filosofische dialogen, lezingen, tweegesprekken, een driegangendiner met aansluitend een feest met bigband, een quiz met prijs op zondagochtend en tot slot een uitsmijter.

Op zaterdag 5 september starten we om 11.00 uur en zondagmiddag eindigen we met een lunch. Overnachten kan in het hotel van Landgoed ISVW.

Een voorlopige greep uit het programma: Abdelkader Benali, Maarten van Buuren, Dirk de Schutter, Erno Eskens, Rico Sneller, Jurriën Hamer, Bas Haring, Bigband High Five, Joep Dohmen en Kristof van Rossem.

Aanmelden kan vanaf 1 februari 2026: www.vrienden-isvw.nl
Hou onze website in de gaten!

ISVW Gold Card blijft ongewijzigd!

Na afloop van de algemene ledenvergadering in juni voerde het Vriendenbestuur in een open en constructieve sfeer uitgebreid overleg met de ISVW over de voorgenomen wijzigingen van de voorwaarden van de Gold Card. De ISVW had eerder aangekondigd het kortingspercentage te willen aanpassen naar 40% en tegelijkertijd de aanschafprijs van de kaart te verlagen. Deze voorstellen kwamen voor veel leden onverwacht en riepen begrijpelijkerwijs vragen op.

In de maanden daarna heeft het Vriendenbestuur meerdere gesprekken gevoerd met de directie van de ISVW. Samen keken we zorgvuldig naar de wenselijkheid en noodzaak van eventuele wijzigingen. Met plezier kunnen we melden dat de ISVW-directie in september heeft besloten de voorwaarden van de Gold Card voorlopig ongewijzigd te laten. Dat is goed nieuws voor iedereen die zijn Gold Card wil verlengen of een nieuwe wil aanschaffen.

Komend jaar zal de ISVW opnieuw bekijken of aanpassingen op termijn wenselijk zijn. Mocht dat het geval zijn, dan zal dit uiteraard in goed overleg met de Vrienden gebeuren.

Hartelijk dank aan iedereen die heeft meegedacht en bijgedragen aan dit constructieve gesprek.

Filosofie aan de keukentafel

De aarde kan niets hopen, want die heeft geen hersens.

Josie: Wat mag je hopen?

Sjors: Ik hoop dat er een cadeautje in m'n schoen zit.

Josie: Hoopt iedereen hetzelfde?

Sjors: Nee, sommige kinderen hopen dat er een puzzelstukje in zit en anderen een cadeautje, of pepernoten.

Josie: En als Sinterklaas niet in het land is? Hoe zit het dan met hopen? Gaat het dan ergens anders over?

Sjors: Ik hoop dat het met Gaza weer helemaal goed komt. En in Oekraïne ook.

Josie: Denk je dat dat kan?

Sjors: Dat weet ik niet.

Josie: Wat is hoop dan eigenlijk?

Sjors: Dat er iets is wat je krijgt.

Josie: Is dat niet meer een wens?

Sjors: Nee, dat zou je bij een fee moeten doen. En die hebben we hier niet.

Josie: Kan de aarde ook iets hopen?

Sjors: Nee, want die heeft geen hersens. En als je geen hersens hebt kan je niet denken.

Josie: Oh.

Sjors: Weet je wat ik in de wereld wil? Ik wil in de wereld een nieuwe toekomst. Met allemaal unicorns en kastelen. En mensen hebben dan alleen maar regenboogkleden aan.

Josie: Hoop je dat de wereld er echt zo uit komt te zien?

Sjors: Ja.

Josie: En denk je dat dat ook echt kan gebeuren?

Sjors: Nee, dat denk ik dus niet. Maar ik denk het in mijn fantasie.

Josie: Kan je dan ergens op hopen waarvan je weet dat het niet kan bestaan?

Sjors: Ja, want ik weet al wel dat unicorns niet bestaan en dat kastelen niet op wolken kunnen staan, want daar val je doorheen. De nieuwe toekomst is voor altijd in mijn hoofd.

Josie: In je hoofd kan je denken wat je wil?

Sjors: Ja alles. En ik vraag aan Sinterklaas een nieuwe toekomst. Met alles wat mooi is.

Sjors (6) en ik, haar moeder Josie (42, bedrijfsleider en filosoof), praten wel eens verder dan hun neus lang is.

Een podium voor de publieksfilosofie

In dit filosofiecafé vroeg de Vriendenvereniging extra aandacht voor drie belangrijke publieksfilosofische projecten met als doel hiervoor financiering te genereren. Een heuse crowdfundingactie! De Maand van de Filosofie bestaat in 2026 25 jaar en twee van de drie projecten worden door deze stichting uitgevoerd. Het derde project is van de Vrienden zelf.

Marli Huijer, voorzitter van De Maand van de Filosofie, begint haar presentatie met de uitspraak: de radicalisering in de maatschappij is verontrustend. Vervolgens geeft ze een antwoord op de vraag: hoe kun je tot een betere waarheidsvinding komen waarbij uitwisseling van standpunten en echte dialogen plaatsvinden? Marli benoemt dat er hiervoor te weinig publieke ontmoetingspunten zijn. Belangrijk is het bereik van de filosofie te verbreden door inzet van diverse media's en kanalen, onderwijs, en het inzetten van netwerken, zodat het niet alleen bij het gesproken woord blijft. Maar de filosofie heeft ook grenzen en moet niet in de rol van bestuurder of activist kruipen.

David van Reybrouck kon niet zelf aanwezig zijn en lichtte zijn project 'Filosofie als ambacht' via een video toe. Hij wil zo'n 60 filmpjes op social media zetten, zoals Instagram, waarbij hij de beeldcultuur wil gebruiken om met name ook jongvolwassenen aan te spreken bij het zoeken naar zingeving, en laten zien welke rol de filosofie hierbij kan spelen. Dit door actuele maatschap-

pelijke kwesties aan te snijden op een verdiepende, maar ook visueel aantrekkelijke manier.

Het project van Stine Jensen, samen met Jonasz Dekkers, 'De staat van het publieke debat' wil in een vierdelige podcastserie de rol van filosofie in het publieke debat onderzoeken. Polarisatie alom in Nederland: de podcast wil onderzoeken hoe je filosofische vaardigheden kunt inzetten om waarheidsvinding en het bevorderen van een gezonde debatcultuur te stimuleren, zoals het kweken van wederzijds begrip door middel van argumenten. Het slechte debatklimaat ondermijnt het vertrouwen in de politiek en de democratie! Welke rol spelen talkshows in de debatcultuur? En wat zou het mooi zijn als politici ook kennis zouden nemen van de podcasts!

Het derde project was een Vriendenproject: Rity van der Avoort pleitte voor een donatie aan de Vrienden van de ISVW voor het oprichten van een fonds waarmee mensen met weinig inkomen toch kunnen deelnemen aan cursussen van de ISVW.

De crowdfundingscampagne loopt zo lang als nodig, in elk geval tot eind december. Doneren kan op de site van de Vrienden.

Een filosofisch café midden in het absurde universum

“U zult slapeloze nachten krijgen van mijn verhaal.” Gastspreker Patrick Chateaubriand, jurist en theoloog, waarschuwt de veertig deelnemers direct bij de start van zijn lezing. Hij voert zijn publiek langs de hoofdlijnen van zijn boek *Het absurde universum*. Het draait om de absurditeit, dat wil zeggen de ondoorgrondelijkheid van de oorsprong van het universum. De lezing en de gedachtewisseling na de pauze leveren een wilde en boeiende kanotocht op. Die voert ons over de bruisende rivieren van onze kennisbronnen op gebied van fysica, kosmologie en taal. Begrippen als oneindigheid, begin en eind, de eerste oorzaak, de theorie van alles, God. Al dat waarover men niet spreken kan en waarover we dat vanmiddag toch gewoon spetterend en tegenspuiterend doen.

”

Het draait om de absurditeit, dat wil zeggen de ondoorgrondelijkheid van de oorsprong van het universum.

De centrale stelling van Counet is even eenvoudig als prikkelend: we kunnen het *waarom* en *hoe* van het universum niet tot op de bodem doorgronden, want het is onmogelijk dat het universum bestaat en toch bestaat het. Hij zet de klassieke logica in: het is absurd dat iets uit niets ontstaat en het is even absurd dat het universum eeuwig is, zonder begin. Beide zijn onmogelijk, aldus Counet. Voor hem is hiermee onomstotelijk bewezen dat het universum *fundamenteel ondoorgrondelijk* is: “Ik bewijs dat we niets kunnen bewijzen.” Dat geldt ook – vooral ook – voor de wetenschap, stelt hij, want die claimt dat het universum uiteindelijk wel wetenschappelijk tot op de bodem doorgrond zal worden. Na een nacht goed slapen komt het bewijs van Counet op mij over als tautologisch.

Counet wil met zijn boek de wetenschap haar claim ontnemen en legt vervolgens een bekentenis af: “Ik heb de wetenschap vermoord.” Sciënticide met de klassieke logica als moordwapen. Mogelijk hoopt hij op eenzelfde schokeffect als Nietzsche met zijn “God is dood”, maar dat kan ik niet doorgronden. Volgens Counet is er met zijn bewijs “toch nog hoop voor God, want als iets wat onmogelijk is, toch bestaat – het universum, waarom God dan niet?” Voor mij transformeren de rode draden in de stellingen en hun onderbouwing tot tegen elkaar indraaiende cirkelredeneringen. Zowel tijdens de lezing als in het boek.

In het verlengde van een opmerking van een deelnemer lijkt het me, voor het gros van de mensen in dit ondermaanse, dat de wetenschap in al haar beperktheid niet dood is, maar bijdraagt aan het dagelijks leven. Zodat we de werkelijkheid, voor zover we die wél doorgronden en kennen, als draaglijk kunnen ervaren. Daardoor en *daartoe* kunnen we een mogelijk paradijselijke wereld met elkaar creëren. Ik kan dit niet tot op de bodem bewijzen, maar ik vind het wel plausibel.

De stille stem van María Zambrano (1904-1991) Gids in tijden van crisis

Met Renate Schepen en Felicia Dekkers

Zo'n tachtig cafébezoekers luisterden zondag 16 november naar de stille stem van María Zambrano. Tot leven gebracht door inspirerende lezingen van Renate Schepen en Felicia Dekkers. Zij vroegen deze middag aandacht voor stemmen in de filosofie die je niet veel hoort.

We hebben immers al vaker kennism gemaakt met Socrates, Kant en Nietzsche, maar van Spaanse denkers als Zambrano en haar inspiratiebronnen Miguel de Unamuno en José Ortega y Gasset hadden maar weinig mensen in de Van Eedenzaal gehoord. Renate en Felicia braken deze middag zeker een lans voor het belang van Spanje en Spaanse denkers in de filosofie.

Wie is Maria Zambrano? Renate schetste in haar lezing voor de pauze haar vroege kennismaking met Zambrano, die net als Renate in Andalusië, Spanje, woonde. Op een boekenbeurs in Bogota vond ze een boek van Zambrano en dat was de start van een nadere kennismaking met het werk en gedachtegoed van deze Spaanse filosofe.

“Ons denken staat niet los van ons lichaam” is een van haar uitspraken. Met 'denken' bedoelde ze niet alleen de rede en het verstand, maar vooral ook de menselijke ervaring en kunstvormen als poëzie, muziek en beeld als inspiratiebron voor filosofie. Niet alles is met ons verstand in het hoofd te doordenken. Zambrano zocht naar een aanvulling en verbreding van ons denken en vond die in de centrale vraag: wanneer hield de filosofie op van iedereen te zijn? Ze wilde de filosofie terugbrengen naar gewone mensen in plaats van alleen de gevestigde intellectuele elite.

Ze verzette zich tegen de norm en alleenheerschappij van de rede, zoals ook Simone de Beauvoir en Hannah Arendt deden op hun eigen manier. Zambrano pleitte in haar essays voor een 'vitale rede'; meer ruimte maken voor het denken. Niet 'cogito ergo sum', maar 'sum ergo cogito'.

Na de pauze nam Felicia Dekkers het van Renate over en nam de zaal mee in een vertraagde kijk op foto's en gedichten, die helpen ons denken als 'metáfora' ergens heen te dragen waar we anders niet zouden komen, doordat ze ons hart raken. Het gedicht van Hilde Domin hielp de zaal om dat zelf te ervaren en de grenzen van de logica te verruimen.

*Ich setzte den Fuß
In die Luft
Und sie trug*

School van Stille Stemmen
www.doordacht.net

”

“Ons denken staat niet los van ons lichaam” is een van haar uitspraken.

De ISVW Vrienden Leesclub

Verlichting voor de donkere dagen: Sister Outsider Audre Lorde

Door Isabelle Blaes

De korte koude dagen en de tijd rond kerst en oud en nieuw sporen me aan tot het overpeinen van het leven. En hoewel er veel goeds was en goed ging, vond ik het een zwaar jaar. Landen in oorlog, miljoenen mensen zonder voedsel, zonder veiligheid en zonder steun, verdwijnende natuur en democratieën in staat van ontmanteling.

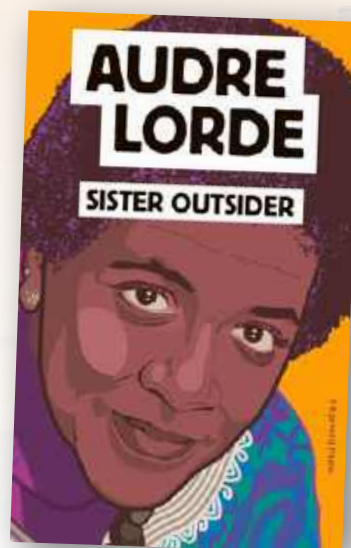
De ellende komt niet alleen via schermen – die je kan uitzetten – naar me toe. Het zal niemand ontgaan zijn dat er ook in Nederland een groeiende haat tegen 'buitenlanders' is, en de positie van vrouwen is vaak er nog steeds een van minderwaardigheid – en daardoor onveiligheid. Het stemt me afwisselend moedeloos, boos en bang en dat vertroebelt niet alleen mijn vermogen tot helder denken, het weerhoudt me om me uit te spreken tegen al het onrecht.

Dan is er gelukkig *Sister Outsider* van Audre Lorde, een bundel krachtige en poëtische essays en toespraken, uitgebracht in 1984 en nog steeds populair. De uitgave die ik lees is een Nederlandse vertaling uit 2020. Lorde beschrijft zichzelf als Zwarte, consequent met hoofdletter, feministische, lesbische krijgsdichter. *Sister Outsider* wordt beschouwd als een klassieker en inspiratiebron voor het hedendaagse feminisme dat strijdt tegen alle vormen van onderdrukking.

Een zin uit de bundel die mij diep raakt: "Het waren mijn stiltes waar ik het meest spijt van had (...)" Het is ironisch dat in de strijd voor gelijke rechten en gelijkwaardige behandeling veel mensen werden en worden uitgesloten. En hoe goed bedoeld ook, met uitspraken als 'Ik zie geen kleur' of 'Mannen en vrouwen hebben toch allang gelijke rechten' ontken je de verschillen in bejegening die zoveel mensen dagelijks moeten ervaren. De weg naar meer gelijkwaardigheid, die bewegingen als Black Lives Matter en MeToo opnieuw vrijmaakten, wordt steeds vaker en met opvallend gemak en anachronistische trots weer geblokkeerd. Eigen volk eerst, triomfantelijke 'tradwives' en terug van nooit helemaal weggeweest: openlijke homohaat.

Nu zou je kunnen beargumenteren dat beide kanten ergens voor opkomen, waarom zou het ene verzet dan beter zijn dan het andere? Omdat haat en woede heel verschillende dingen zijn, legt Audre Lorde helder uit: haat wil vernietigen, woede wil veranderen. Hoewel woede vaak – en niet onterecht – gepaard gaat met angst, spoort Audre Lorde je aan om je toch uit te spreken: "Want de machtige zal toch proberen je te verpulveren, of we nu spreken of niet. We kunnen tot het einde der tijden in ons hoekje blijven zitten zwijgen terwijl onze zusters en onze zelden wegwijnen, terwijl onze kinderen worden vervormd en vernietigd, terwijl onze aarde wordt vergiftigd; we kunnen in ons veilige hoekje blijven zitten en zwijgen, maar dan zullen we nog altijd niet minder bang zijn."

Voor verlichting in deze donkere tijden herlees ik de prachtig geschreven essays en speeches van Audre Lorde. Ze verhelderen en verruimen mijn denken en geven mij taal en moed om me wel uit te spreken.

De ISVW Vrienden Leesclub

In deze rubriek van het Vriendenmagazine wordt een Vriend van de ISVW door een andere Vriend uitgenodigd om iets te schrijven over zijn of haar favoriete boek. Dat kan een roman zijn, maar ook een kinderboek, filosofieboek, reisboek, autobiografie, hobbyboek of gedichtenbundel. Iedereen heeft wel zo'n boek dat je bijbleef in het leven. Wij zijn benieuwd naar de achtergrond daarvan. Wat boeide je aan het boek? Wat sprak je aan en vergat je niet meer? Wat leerde je van het boek of welke zin ben je nooit vergeten en ken je uit je hoofd?

Peter Jansen van de boekentafel in de lounge van de ISVW is initiatiefnemer van deze rubriek. Isabelle nomineert **Wendy Traa** voor de volgende aanbeveling van een boek voor de Vriendenleesclub.

ISVW Summerschool 2025

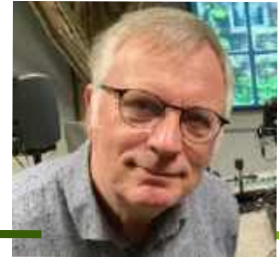
Camus met Roel Meijvis

Toch al zowat een halve eeuw geleden, die poging om filosofie te gaan studeren. Hoeveel heb ik er toen eigenlijk écht van begrepen? Tijd voor een summerschool van de ISVW; een midweek met de inspirerende cursusleider Roel Meijvis, die net vorig jaar een zeer leesbare inleiding op Camus publiceerde.

gelijk schrijft hij om die interpretatie onder woorden te brengen, om het gesprek en het verder denken aan te moedigen; stemmen en tegenstemmen.

Camus deed het voor, tientallen jaren geleden, en dat voelt na die week als aanmoediging om zijn en andere teksten te lezen als nimmer achterhaald. En ook om het aan te durven die te interpreteren en herinterpreteren als tekstcorpus; dank ook aan

Door Aad van Nieuwkerk

”*Camus beschouwde zichzelf minder als filosoof dan als schrijver.*”

Dat Roel zelf ruim een decennium na mijn Camusscriptie ter wereld kwam leek me een teken van de onverminderde actualiteit van Camus' werk. Dat bleek ook tijdens de cursusweek met 27 aardige, betrokken en soms zeer goed ingevoerde deelnemers. Samen analyseerden we tekstfragmenten, lazen twee van Camus' toneelstukken, volgden drie gastcolleges, bekeken twee films en gingen, ook aan de bar en tijdens lunch of diner, uitvoerig met elkaar in gesprek.

Camus beschouwde zichzelf minder als filosoof dan als schrijver. Zijn 'voelend denken', zoals Roel het formuleert, krijgt vorm in teksten die je allereerst leest – of hoort of ziet – als roman of theater, maar die meerdere semantische, politiek gekleurde en filosofisch uitdagende lagen hebben. Nooit bang om een paradox te omarmen; liever dat dan een verabsoluteerde, maar menselijkerwijs onacceptabele ideologie.

Camus schrijft geen levenslessen, geen 'hoe hoort het'. Hij analyseert de historische en direct ervaren werkelijkheid en de beschreven wereld, in een poging tot interpreteren daarvan zonder een ratio a priori en met als enig postulaat het 'absurde' van het menselijk bestaan. En te

gastdocent Ruud Welten. Wat telt is dat we de verabsolutering loslaten, de dogma's terzijde schuiven en de permanente dialectiek – *pun intended*, beter ware: organiek – van het absurde en het verzet omarmen als wezenskenmerk van dit tegelijk rijke en armzalige leven op aarde.

In mijn mailbox vind ik een aankondiging van een concert met de sonates en partita's van Bach voor vioolsolo, met begeleiding door vier zangstemmen, die de 'verborgen' harmonieën laten klinken. Stemmen en tweede, derde, vierde stemmen, tegenstemmen. Jammer, dacht ik, dat je dát met teksten niet kan doen – lezen en duiden spelen zich immers altijd af in volgtijdelijkheid. Maar wacht eens: in de herinnering aan die week Camus klinken punt en contrapunt, tekst en duiding, in zekere zin tegelijk. Dat is dan toch maar mooi meegenomen, na die halve eeuw.

Subsidies Vrienden van de ISVW

Podcastserie **THINK TWICE**

De Vrienden van de ISVW verstrekten begin dit jaar subsidie aan het ISVW-project Think Twice. Anne-Mathije Bogerd, toen stagiair bij de ISVW, coördineerde en redigeerde de podcastserie Think Twice, in samenwerking met het cursusinstituut van de ISVW. Dat heeft geresulteerd in tien afleveringen. Daarin gingen podcastmaker Bart Geeraedts, Anne-Mathije en Emma van Etten in gesprek over de filosofische betekenis van bekende en minder bekende popsongs.

Voor de laatste vier afleveringen werd een samenwerking opgezet met talentenbroedplaats Spot in Lelystad. Verschillende jongeren die bij deze broedplaats actief zijn namen deel aan de podcastgesprekken. Alle afleveringen zijn te beluisteren op Spotify.

Om de podcast bij de beoogde doelgroep onder de aandacht te brengen, zijn er korte, prikkelende filmpjes gemaakt over de gekozen songteksten en de filosofie die daarin schuilt. Die filmpjes zijn gedurende tien weken verspreid via Instagram en TikTok.

Terugblikkend op haar project schrijft Anne-Mathije: "We hebben filosofie aan een nog breder publiek geïntroduceerd, we hebben prachtige reacties gekregen op onze content en de podcastafleveringen, we hebben mensen kennis laten maken met filosofie en we hebben mensen laten denken door middel van muziek, het verbindende medium in een wereld vol tegenslagen en ernstige gebeurtenissen."

Het beste **Filosofisch Kinderboek 2025**

De Vrienden van de ISVW verleenden in 2025 weer subsidie aan de prijs voor het Beste Filosofische Kinderboek. Op 6 april werd deze prijs uitgereikt; een zeer positief evenement dat verschillende partijen bij elkaar brengt om filosoferen met kinderen onder de aandacht te brengen. Ook waren er kinderen die filosofeerden over fragmenten uit de boeken. Dat blijft mooi! De podcast die de Week van de Kinderfilosofie maakte in dat kader, is te beluisteren via <https://app.springcast.fm/21837/filosoferen-naar-aanleiding-van-boekfragmenten-uit-de-shortlist-voor-de-ludoq-2024>.

Ondertussen staat de prijs als een huis, er is afgelopen zomer een enquête gedaan onder uitgevers en daaruit bleek dat de prijs en organisatie gewaardeerd worden. Voor komende editie zijn er twee nieuwe juryleden bereid gevonden met klinkende namen. Ook dat zal de prijs weer verder helpen en daarmee het belang van lezen en filosoferen verder onderstrepen. Er is nog geen definitieve nieuwe financiering gevonden voor de prijs, maar daar wordt hard aan gewerkt.

Subsidies van Vrienden in 2025

Door Fred Ahsmann

2025 was voor ons subsidieprogramma een bijzonder jaar. Enerzijds moesten we ons jaarlijkse budget verkleinen, anderzijds hebben we juist nieuwe initiatieven ontplooid om onze 'pot met geld' weer beter te vullen.

Toen de Vrienden in 2021 opnieuw de ANBI-status kregen, beschikten we dankzij twee royale legaten ineens over een vermogen dat ver boven de ANBI-normen uitkwam. In ons beleidsplan legden we daarom vast dat we dit in de eerste jaren fors zouden laten dalen door extra veel subsidies toe te kennen. Vanaf 2025 schakelen we over op een meer bescheiden jaarlijks bedrag, zodat we onze ideële doelstellingen duurzaam kunnen blijven realiseren. We hopen daarbij uiteraard op nieuwe schenkingen en legaten, zodat we ook in de toekomst ruimhartig publieksfilosofische projecten kunnen ondersteunen.

Om extra middelen te werven, hebben we dit jaar de stoute schoenen aangetrokken en een crowdfundingcampagne gestart voor drie bijzondere initiatieven: twee projecten van de Stichting Maand van de Filosofie en ons eigen Vriendenfonds. De gulheid van onze leden was hartverwarmend. Die betrokkenheid geeft ons het vertrouwen dat we ook in de komende jaren, naast ons reguliere budget, aanvullende middelen kunnen binnenhalen voor projecten die echt het verschil maken.

Welke projecten hebben wij gesubsidieerd in dit jaar?

Stichting Maand van de Filosofie - Socratesbeker

Sinds 2022 zijn de Vrienden sponsor van de jaarlijkse verkiezing van de Socratesbeker voor het meest prikkelende filosofieboek van dat jaar. Was onze subsidie in 2022 nog noodzakelijk voor het voortbestaan van de Socratesbeker, inmiddels heeft Marli Huijter ons laten weten dat de Stichting Maand van de Filosofie na 2026 onze subsidie niet meer nodig heeft.

Stichting Maand van de Filosofie - Impuls-26

De Stichting Maand van de Filosofie heeft een aanvraag ingediend om in het kader van het 25-jarig bestaan van de stichting twee belangrijke projecten te ondersteunen die tot doel hebben

een nieuw publiek voor de filosofie te bereiken. Omdat dit bijzondere projecten zijn, is een forse subsidie hieraan verstrekt. Tezamen met de middelen van de crowdfunding actie kunnen deze projecten uitgevoerd worden.

ISVW - Studiebeurzen Leergang Filosoferen met jongeren en kinderen

Aan ISVW is een garantiesubsidie toegekend voor studiebeurzen voor docenten in het lagere en middelbare onderwijs. Afhankelijk van de inschrijvingen kunnen vanuit deze subsidie docenten of onderwijsinstellingen deze opleiding bij ISVW volgen.

Renate Schepen - Descartes in Egmond

Het project 'Samen zijn wij' - Descartes in Egmond, belichtte een onderbelichte kant van Descartes, namelijk zijn leven in Egmond én de verschuiving in zijn denken in deze periode. Dit project omvatte een filmvertoning, een begeleidde wandeling, de aftrap van de routekaart die beschikbaar zal blijven, een live podcast-opname plus twee extra podcasts die blijvend te beluisteren zijn, én de onthulling en voordracht van een raamgedicht op locatie.

ISVW - Uitbreiding van het Filosofenpad

Het in 2024 geopende Filosofenpad van de ISVW wordt uitgebreid met een kindvriendelijke audiotour, geschikt voor kinderen van 6-12 jaar. Deze nieuwe tour vormt een aanvulling op de bestaande route. De tour richt zich specifiek op kinderen en biedt korte, toegankelijke audiofragmenten van 1,5 - 2 minuten per denker, gebaseerd op de tien denkers die momenteel onderdeel uitmaken van het Filosofenpad.

Vriendenfonds

In september van dit jaar is het Vriendenfonds opgericht, een solidariteitsfonds voor de publieksfilosofie. Dit fonds maakt het mogelijk dat ook mensen met een kleine beurs kunnen deelnemen aan de publieksfilosofische cursussen van de ISVW. Naast de vele donaties van onze leden bij de crowdfundingactie heeft het bestuur vanuit het subsidiebudget een extra bijdrage toegekend.

Iemand voor iemand

Handboek presentie

Andries Baart

Uitgeverij Cotinho / Boom Uitgevers

ISBN 9789046908167

900 pagina's prijs € 89,95

"Het enige wat ik moest doen, was bij haar blijven. Alleen maar bij haar blijven. Toen was het goed", zegt een vader, na jarenlang alles geprobeerd te hebben om zijn dochter te 'repareren'. Deze ene zin – eenvoudig en toch radicaal – raakt aan de kern van de presentiebenadering. Niet genezen, niet sturen, maar nabij zijn en blijven. Dat creëert hoop en inspiratie. Maakt veerkracht los.

Presentie gaat over betekenisvolle verstandhoudingen bij invaliderende problematiek, zoals in de kankerkliniek, chronische psychiatrie en uitzichtloze sociale situaties. Er valt niets te op te lossen of te repareren. Tegelijkertijd kunnen we veel voor die ander betekenen. Dat is niet zoetsappig. Je dient er stevig voor in de schoenen te staan. Baart had daarover in 2001 al een lijvige studie het levenslicht laten zien: *'Een theorie van de presentie'*

In zijn nieuwe boek *'Iemand voor iemand'* – een vuistdik werk waarin dertig jaar denken, schrijven en praktijk samenkomen – laat Baart zien dat presentie veel meer is dan een warme houding of een vriendelijke intentie. *"Presentie is geen methode. Het is een manier van zijn. Van kijken. Van verzet."*

Essentieel in Baarts nieuwe boek is de verschuiving van het begrip relatie naar relationaliteit. Vroeger formuleerde hij dat je een relatie diende op te bouwen met de ander. Dat is gewijzigd. Je moet relationeel werken. Je kijkt relationeel. Je handelt relationeel. Ook in vijftien seconden kun je de ander laten ervaren dat die ertoe doet. Relationeel werken vraagt aandacht, moed en vooral: het vermogen om jezelf opzij te zetten. Je moet leren luisteren zonder meteen in te vullen. We kunnen het geduld vaak niet opbrengen omdat we met het protocol en onszelf bezig zijn. Daarnaast is de druk om 'op te lossen' enorm. Daar adequaat mee omgaan, vergt inderdaad verzet. Presentie is niet voor watjes. Naast vastberadenheid en trouw naar de cliënt, vergt Presentie een krachtvolle attitude naar de buitenwacht. Mogelijk diplomatiek. Vooral politiserend.

De beleving van filosofie

*Bij filosofie kan je gegrepen worden
door het ongrijpbare
van de lagen die er zijn
waar het langzame pellen
ons brengt
in het weten wat kan zijn*

*Het soms niet allemaal begrijpen
maar de teksten lezen
en weten dat al eeuwen geleden
de basis van het zuivere denken werd bereid*

*Dat er mensen waren die spraken, redeneerden
en anderen tot nadenken brachten
die de basis legden
voor het betere spreken
en de nuance van het leven*

*Van wat in ons is en daarbuiten
waar een God leeft
die eenieder weer anders
of soms moeizaam ziet
en verder de nieuwsgierigheid naar
een andere cultuur
die ons omgeeft*

*De filosofen die tot ons spraken
met hun grote geesten
die soms over elkaar heen vielen
want ook zij lazen met verschillende ogen
wat wij nog na al die jaren zien*

*Waar nu nieuwe mensen die denken opstaan
met universele maar ook andere ideeën
meer passend in de tijd
een tijdgeest die tot ons spreekt*

*Hoe dan ook; de filosofie
waar het samen praten
dieper denken
de oppervlakkigheid voorbij
je nader brengt
of met vragen achterlaat*

*Waar de essentie nog niet is doorgrond
maar al wel een weg is gelegd
en er altijd hoop
voor het betere blijft*

Het Vriendenbestuur
en de redactie van
dit Vriendenmagazine
wensen alle Vrienden
een gezond
en hoopvol
2026!

Colofon

Het Vriendenmagazine beoogt het volgende: de verbinding stimuleren tussen mensen met belangstelling voor publieksfilosofie, de Vrienden in het bijzonder, het breed delen van filosofische en maatschappelijk betrokken verhalen, opvattingen en ervaringen.

Bestuur Vrienden ISVW

Fred Ahsmann	Voorzitter	fahsmann@vrienden-isvw.nl
Jaap Obbink	Secretaris	jobbink@vrienden-isvw.nl
Hans van der Meer	Penningmeester	penningmeester@vrienden-isvw.nl
Eduard Heinerman	Bestuurslid	eheinerman@vrienden-isvw.nl
Maarten van Doorn	Bestuurslid	mvandoorn@vrienden-isvw.nl
Eric de Graaf	Bestuurslid	edegraaf@vrienden-isvw.nl

Redactie Vriendenmagazine

redactie@vrienden-isvw.nl

Eindredactie	Erwin van Aalst, Rity van der Avoort
Redactiemedewerkers:	Stefan Steenkamp, Fred Ahsmann, Kobi Wapenaar, Hidde de Blouw, Mirjam Montsma, Frans van der Lem, Els Bijsterbosch, Anja Hoogenboom, Peter Jansen.
Columnist	Rudi Holzhauer
Keukentafelgesprekken	Claudia Pino & Josie Heerink
Foto's voorpagina	EVA Fotografie
Vormgeving & DTP	Jelle - Ontwerp, Foto & Druk

Het volgende Vriendenmagazine staat 10 maart online en heeft als thema: "**Zeeën van tijd**".
Kopijsluiting is **22 februari 2026**.

Jouw verhaal in het Vriendenmagazine?

Schrijf ons over je ervaringen tijdens cursussen of weekenden die over de publieksfilosofie gaan. Deel de levensverhalen waar je van geleerd hebt of die je tot inzicht hebben gebracht. Mail ons over gebeurtenissen of boeken die je geïnspireerd hebben.

We nodigen onze ISVW-Vrienden van harte uit om hun ervaringen en verhalen naar de redactie te sturen: redactie@vrienden-isvw.nl

ISVW
● VRIENDEN